

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra statistiky

Bakalářská práce

Analýza životní úrovně v ČR a na Slovensku

Adéla Pejpalová

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Adéla Pejpalová

Ekonomika a management

Název práce

Analýza životní úrovně v ČR a na Slovensku

Název anglicky

Analysis of the living conditions in the Czech Republic and Slovakia

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce bude zhodnocení životní úrovně České republiky a na Slovensku na základě vybraných ukazatelů.

Metodika

Těžiště vlastní práce bude spočívat ve statistické analýze údajů životní úrovně (např. na bázi EU-SILC). K řešení budou využity metody z oblasti analýzy časových řad a dle povahy dat bude možné využít i vícerozměrné statistické metody.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Životní úroveň, well-being, ČR, SR, EU, statistická analýza.

Doporučené zdroje informací

HEBÁK, Petr. *Statistické myšlení a nástroje analýzy dat*. Praha: Informatorium, 2015. ISBN 978-80-7333-118-4.

HINDLS, Richard; ARLTOVÁ, Markéta; HRONOVÁ, Stanislava; MALÁ, Ivana; MAREK, Luboš; PECÁKOVÁ, Iva; ŘEZANKOVÁ, Hana. *Statistika v ekonomii*. [Průhonice]: Professional Publishing, 2018. ISBN 978-80-88260-09-7.

HOLMAN, Robert. *Ekonomie*. V Praze: C.H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-278-6.

SAMUELSON, Paul Anthony; NORDHAUS, William D. *Ekonomie : 19. vydání*. Praha: NS Svoboda, 2013. ISBN 978-80-205-0629-0.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra statistiky

Elektronicky schváleno dne 29. 5. 2023

Ing. Tomáš Hlavsa, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci " Analýza životní úrovně v ČR a na Slovensku" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 15.3.2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala mému vedoucímu bakalářské práce panu Ing. Tomášovi Hlavsovi, Ph.D., za velmi vstřícný a trpělivý přístup a také za cenné rady, které mi během psaní práce poskytl.

Analýza životní úrovně v ČR a na Slovensku

Abstrakt

Bakalářská práce se zabývá životní úrovní České a Slovenské republiky, a to v ekonomickém a sociologickém pohledu. Teoretická část je rozdělena do tří kapitol. První kapitola teoretické části je zaměřena na vymezení pojmu životní úroveň, a to v ekonomickém i sociologickém smyslu a termín kvalita života. Druhá kapitola popisuje způsoby měření životní úrovně a vybrané ukazatele, kterými lze životní úroveň měřit. Ukazatele jsou popsány ekonomické i sociologické. Třetí kapitola připomíná Československou historii a ekonomické události, kterými byla poznamenána od založení samostatného Československého státu až po současnost, včetně rozdělení Československa a vstupu obou zemí do EU. Praktická část se zabývá analýzou vybraných ukazatelů, které jsou popsány v části teoretické. Ukazatelé jsou zpracovány do časových řad pomocí spojnicových sloupcových grafů a analyzovány. Dalším bodem praktické části bude provedena predikce časové řady HDI České a Slovenské republiky. Na závěr jsou shrnuty a vyhodnoceny všechny analyzované ukazatele. Cílem bakalářské práce je poskytnout obraz o vývoji České a Slovenské republiky v letech 2000-2022.

Klíčová slova: životní úroveň, kvalita života, měření životní úrovně, Československo, analýza, HDP, životní prostředí, HDI, nezaměstnanost, časová řada

Analysis of the living conditions in the Czech Republic and Slovakia

Abstract

The bachelor's thesis is focused on the living standards of the Czech and Slovak Republics, in economic and sociological terms. The theoretical part is divided into three chapters. The first chapter of theoretical part is focused on defining the concept of living standards, in economic and sociological view and the term quality of life. The second chapter describes ways of measuring living standards and selected indicators by which to measure living standards. The indicators are described as both economic and sociological. The third chapter recalls Czechoslovakian history and economic events that marked it from the founding of the independent Czechoslovakian state to the present, including the partition of Czechoslovakia and the accession of the two countries to the EU. The practical part deals with the analysis of selected indicators, which are described in the theoretical part. The indicators are processed into time series using line bar graphs and analyzed. In the conclusion, all analysed indicators are summarized and evaluated. The final point of the practical part will be the prediction of the HDI time series of the Czech and Slovak republics. The aim of the bachelor thesis is to provide a picture of the socio-economic development of the Czech republic and Slovak republic in the years 2000-2022.

Keywords: standard of living, quality of life, measuring standard of living, Czechoslovakia, analysis, GDP environment, HDI, unemployment, time series

Obsah

1 Úvod.....	12
2 Cíl práce a metodika	13
2.1 Cíl práce	13
2.2 Metodika	13
3 Teoretická východiska	16
3.1 Definice a koncepty životní úrovně	16
3.1.1 Vymezení pojmu životní úroveň.....	16
3.1.1.1 Ekonomický pohled.....	17
3.1.1.2 Sociologický pohled	17
3.1.2 Vymezení pojmu kvalita života	18
3.2 Měření životní úrovně a její ukazatele	18
3.2.1 Měření životní úrovně.....	18
3.2.2 Ekonomické ukazatele	19
3.2.2.1 HDP	19
3.2.2.2 Inflace	21
3.2.2.3 Úroveň zdravotní péče.....	22
3.2.3 Sociologické ukazatele	23
3.2.3.1 Střední délka života	23
3.2.3.2 HDI	24
3.2.3.3 Vzdělanost	25
3.2.3.4 Chudoba.....	26
3.3 Významné ekonomické události	27
3.3.1 Popis důležitých událostí 20. století	27
3.3.1.1 Založení samostatné ČSR a 20. léta	27
3.3.1.2 Světová hospodářská krize 1929-1934.....	27
3.3.1.3 Poválečné období a 50. léta	28
3.3.1.4 60. léta a Pražské jaro	29
3.3.1.5 90. léta a rozpad ČSR	29
3.3.2 Popis důležitých událostí posledních dvou desetiletí	30
3.3.2.1 Vstup do EU 2004	30
3.3.2.2 Hospodářská krize v roce 2008	31
3.3.2.3 Přijetí eura na Slovensku v roce 2009	32

3.3.2.4	Covid-19	33
4	Praktická část	35
4.1	Analýza ukazatelů	35
4.1.1	HDP na obyvatele	35
4.1.2	Nezaměstnanost	36
4.1.3	Vzdělání	37
4.1.3.1	Výdaje na terciární vzdělávání	37
4.1.3.2	Absolventi vysokých škol	39
4.1.4	HDI.....	40
4.1.5	Zdravotní péče.....	41
4.1.5.1	Výdaje na zdravotnictví	41
4.1.5.2	Dostupnost zdravotní péče.....	43
4.1.6	Střední délka života.....	44
4.1.7	Životní prostředí.....	45
4.1.7.1	Celkové emise skleníkových plynů	45
4.1.7.2	Emise oxidu uhličitého	47
4.1.7.3	Emise oxidů síry	48
4.2	Predikce časových řad HDI.....	49
4.2.1	Predikce vývoje HDI České republiky.....	49
4.2.2	Predikce vývoje HDI Slovenské republiky	50
5	Výsledky a shrnutí.....	53
5.1	Shrnutí vybraných ukazatelů životní úrovně za období 2000-2022.....	53
5.1.1	HDP na obyvatele	53
5.1.2	Nezaměstnanost	53
5.1.3	Vzdělání	54
5.1.4	HDI.....	54
5.1.5	Zdravotní péče.....	55
5.1.6	Střední délka života.....	55
5.1.7	Životní prostředí.....	56
5.1.8	Predikce hodnot HDI	56
6	Závěr.....	57
7	Seznam použitých zdrojů.....	59
7.1	Knižní publikace.....	59
7.2	Internetové zdroje.....	60
7.3	Oficiální dokument.....	64
8	Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk	66

8.1	Seznam obrázků	66
8.2	Seznam tabulek	66
8.3	Seznam grafů.....	66
8.4	Seznam použitých zkratek.....	66

1 Úvod

Životní úroveň je klíčovým aspektem každodenního života a jeho kvality nás všech. Zahrnuje širokou škálu faktorů, kterými je ovlivňována, ale existuje také mnoho způsobů, kterými ji lze zkoumat. Některé faktory se v průběhu času mohou měnit a mít proto různý dopad na životy lidí.

Tato práce se zaměřuje na dvě středoevropské země, které sdílí společnou historii a vzájemné bratrství – tedy Českou a Slovenskou republiku. Od roku 1918 byly tyto státy vyhlášeny jako jeden samostatný stát – Československo. I přesto, že oba státy společně svou životní úroveň zlepšovali, Slováci se stále cítili ignorováni. Nejspíš kvůli tomu, že se stále politická rozhodnutí Československa vykonávala z České republiky. A tak po 74 letech se v roce 1993 oba státy dohodly na své nezávislé samostatnosti a vznikla Česká republika a Slovenská republika. Navzdory tomu však stále mnoho obyvatel Slovenska přichází žít do České republiky a mě zajímá, jaký je vývoj životní úrovně obou zemí.

Bakalářská práce je rozdělena do dvou hlavních částí, teoretickou a praktickou. V první části teoretické práce budou vysvětleny důležité pojmy jako je životní úroveň nebo kvalita života. Druhá část vysvětlí, jak se životní úroveň měří, a seznámí její čtenáře s několika vybranými ukazateli. Poslední část nastíní významné ekonomické události historie, kterými si Češi a Slováci prošli od založení Československa do současnosti, neboť si myslím, že je důležité si historii připomínat.

V praktické části bude provedena komparativní analýza vybraných ukazatelů obou zemí, která životní úroveň porovná. Pro analýzu budou vybrána data z období let 2000-2021. Dále bude provedena predikce časové řady HDI České i Slovenské republiky pro následující období.

Toto téma jsem si vybrala, protože jsou mi velmi blízké obě země, a to z důvodu, že část mé rodiny i přátel pochází právě ze Slovenska. Další motivem k tomuto tématu je fakt, že do firmy, ve které pracuji, přichází stále více občanů ze sousední země, a mě na tento popud zajímalo, jaká je životní úroveň obou zemí.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Primárním cílem bakalářské práce je provést komplexní analýzu životní úrovně a kvality života České a Slovenské republiky a poskytnout ucelený obraz o ekonomickém a sociálním vývoji. To je provedeno pomocí vybraných ukazatelů, které jsou prezentovány ve formě sloupcových grafů zpracovaných z časových řad. Dílčím cílem je porovnat vývoj těchto ukazatelů v letech 2000-2022. Tímto způsobem se snažím poskytnout ucelený obraz o ekonomickém a sociálním vývoji analyzovaného období a pomocí predikce časových řad odhadnout následující vývoj HDI obou vybraných zemí.

2.2 Metodika

První kapitola teoretické části definuje pojmy, které se náleží životní úrovni. Druhá kapitola vymezuje různé perspektivy a metody měření životní úrovně a kvality života. V této části jsou také popsány vybrané ukazatele, kterými lze životní úroveň měřit a které budou analyzovány v praktické části. Třetí kapitola připomíná významné ekonomické události, které zasáhly Československo od roku 1918 až po rozpad Československa a období covidové krize.

Vlastní práce je rozdělena do tří částí. První část obsahuje časové řady vyobrazené pomocí spojnicových grafů, které budou vytvořeny pomocí MS Excel a doplněné komentářem jejich vývoje obou analyzovaných zemí. V praktické části je použita deskriptivní analýza, poněvadž tato část bude věnována grafické analýze časových řad. Nejprve budou popsány ukazatele makroekonomické. Tím je HDP v PPS a nezaměstnanost. Dále bude analyzován vývoj ukazatelů, které mají vliv sociologický. Pro tuto analýzu byli vybrány ukazatele vzdělání, zdravotní péče, v níž bude vložena střední délka života, a jako poslední ukazatel bylo zvoleno znečištění životního prostředí. Data pro bakalářskou práci jsou získána z webových stránek OECD, evropský centrální statistický úřad Eurostat, Český statistický úřad, slovenská databáze STATdat, MŠMT a z Programu OSN pro rozvoj (UNDP). Druhá část vlastní práce se zabývá predikcí Indexu lidského rozvoje (HDI). Veškeré výpočty z připravených dat z Excelu budou provedeny v programu SAS studio, jelikož jsou výpočty poměrně obsáhlé.

Dle Hindlse (2018) chápeme časovou řadu jako posloupnost věcně a prostorově srovnatelných dat, která jsou jednoznačně uspořádána chronologicky. Základní druhy časových řad jsou děleny podle:

- a) Časového hlediska – děleno na intervalové a okamžikové (např. určité dny)
- b) Periodicity – dlouhodobé (roční) a krátkodobé (měsíční, čtvrtletí atp.)
- c) Sledovaných ukazatelů – primární a sekundární

Při dekompozici jednorozměrné časové řady ji lze vyjádřit čtyřmi složkami časového typu:

$$Y_t = T+S+C+\varepsilon \quad t=1, 2\dots n \quad (2.1)$$

Kde: Y = hodnota modelovaného ukazatele

T = trendová složka – dlouhodobá tendence vývoje

S = sezónní složka – pravidelné kolísání časové řady kolem trendu nebo konstanty

C = cyklická složka – kolísání okolo trendu v dlouhodobější fázi

ε = chybová složka – nelze popsat funkcí času, zbývá po vyloučení ostatních složek

Nutnost použití všech složek současně však není, může obsahovat i jeden parametr a forma vzorce závisí na charakteru zkoumaného ukazatele.

Pro predikci modelu v praktické části bude použita lineární trendová funkce:

$$y' = \beta_0 + \beta_1 * t \quad (2.2)$$

Kde: y' = analyzovaná hodnota

β_0, β_1 = parametry modelu

t = nezávislá proměnná (v tomto případě čas)

Pro odhad parametrů se používá metoda nejmenších čtverců, kterou vypočítá zmíněný program SAS studio. Jelikož β_0, β_1 jsou parametry lineárního regresního modelu mohou nabývat hodnot $(-\infty; \infty)$. K testování významnosti regresního modelu je použita metoda ANOVA, kterou vyjádří program SAS studio. Ta určí, zda je významný pomocí F – hodnoty, čím je vyšší, tím je pravděpodobnější že nezávislá proměnná má významný vliv na vysvětlenou proměnnou. A dále pomocí p -hodnoty proti významnosti alfa, která bývá 0,05. Nabývá hodnot $(0;1)$, kdy menší hodnota značí větší pravděpodobnost vyvrácení nulové hypotézy. V tabulce ANOVA nalezneme také koeficient determinace (r^2), který udává schodu dat a modelu a nabývá hodnot $(-1;1)$. Vyjadřuje z kolika procent jsou změny závislé proměnné ovlivněny změnami nezávislé proměnné neboli udává podíl variability závislé

proměnné, kterou se podaří vysvětlit daným modelem. Také je významný při testování hypotéz. To, co se nám nepodařilo vysvětlit modelem, nazýváme reziduum.

$$\text{Vzorec pro koeficient determinace: } r^2 = \frac{\text{vysvětlená variabilita}}{\text{celková variabilita závislé proměnné}} \quad (2.3)$$

Dle Hindlse (2018), další hodnota, nebo lze říct kritérium, které bude důležité pro predikci je M.S.E. (mean squared error) neboli čtvercová chyba odhadu, která stanoví přesnost modelu. Vyjadřuje průměrnou hodnotu čtverců rozdílů mezi skutečnými hodnotami závislé proměnné a hodnotami predikovanými modelem. Čím nižší tato hodnota je, a blíží se více k nule, tím nižší je i rozptyl mezi zmíněnými hodnotami.

Třetí část praktické práce shrne poznatky z předchozích částí analýzy a vyhodnotí jeho možné příčiny a důsledky.

3 Teoretická východiska

3.1 Definice a koncepty životní úrovně

Následující kapitoly vymezí základní pojmy příslušející životní úrovni jak z ekonomického, tak ze sociologického hlediska. Pozornost bude také věnována termínu „kvalita života“, která je s životní úrovní velmi úzce spojena.

3.1.1 Vymezení pojmu životní úroveň

Životní úroveň je významným faktorem v životě lidí, od kterého se odráží spousta dalších podstatných věcí. Ač by si leckdo pomyslel, že životní úroveň je přímo vymezená sociálněekonomická kategorie, mýlí se. Tato kategorie je poměrně komplikovaná a obsáhla různými faktory. Na základě těchto poznatků můžeme konstatovat některé definice:

Například Červenka (SOCIO web, 2003) říká, že souborem faktorů může být množství a kvalita spotřebovaného zboží a služeb, na které navazuje výše finančního příjmu a majetku. Dále uvádí rozsah a kvalitu veřejných služeb, z nichž mají nebo mohou mít prospěch všichni členové společnosti a u některých není možné stanovit podíl jednotlivých spotřebitelů na jejich užívání. Duffková (2008, s.80) řadí mezi veřejné statky a služby, které ovlivňují životní úroveň silnice a mosty, veřejné osvětlení, zdravotní péči, justici, kvalitu výživy nebo přístup ke vzdělání.

„Životní úroveň člověka závisí na úrovních psychologické a hmotné potřeby, a také na životních podmínkách, za kterých mohou být tyto potřeby uspokojeny. Je zřejmé, že životní úroveň je úzce spojena se společenským postavením a jednotlivcem uvnitř společnosti“ (Stávková et al., 2013).

Socialistická definice Zdislava Šulce (1960) se neliší od těch dnešních, a už v té době věděl, životní úroveň nemůžeme omezovat jen na hmotné stránky. Ve své knize také zmiňuje, že životní úroveň zahrnuje např. vzdělání, zdravotnické služby, seberozvoj nebo možnost najít si práci. A také, že příčinou sporů o definování tohoto pojmu je rozdílná rozlišovací úroveň, na kterou autoři pohlíží.

Kubátová (2010) předpokládá, že životní úroveň jednotlivce je do určité míry spojená s životní úrovní společnosti, ve které daný jedinec žije.

3.1.1.1 Ekonomický pohled

Když se řekne životní úroveň, skoro každému se ihned vybaví jeho materiální bohatství, a to co si za své finanční prostředky dopřává (Duffková, 2008).

Vyvážený a stabilní ekonomický růst vede ke zvyšování životní úrovně (Blažek, 2014). Ekonomický růst však nelze zaměnit s ekonomickým rozvojem. Syrovátka (2008) jako součást ekonomického růstu označuje růst produkce statků a služeb, které jsou měřeny za danou zemi, nebo na jednoho obyvatele. Mezitím co ekonomický rozvoj zahrnuje mnoho aspektů, které ovlivňují kvalitu lidského života.

OECD (2023) uvádí, že klíčovou ekonomickou rolí v životní úrovni a blahobytu lidí hrají složky zastavěného prostředí. Zahrnout sem můžeme bydlení, technickou infrastrukturu, dopravu nebo urbanismus. Z toho můžeme odvodit, že například doprava je důležitá pro cestu do zaměstnání, vzdělávacích center nebo pro rekreace, které tvoří další ekonomické příležitosti, z kterých lze těžit. Kvalitní, příjemné zázemí a budovy, ve kterých lidé žijí, vzdělávají se či vykonávají jiné činnosti mají pozitivní vliv na jejich život. Naopak když se zamyslíme nad bydlením, které je nejisté či cenově nedostupné s rostoucími náklady, uvědomíme si, že tlak a stres, který na obyvatele dopadá, snižuje jejich životní pohodu.

3.1.1.2 Sociologický pohled

Oproti kvantitativnímu, tedy ekonomickému pohledu je sociologický pohled kvalitativní, tím už je tento pohled na hraně mezi pojmy „životní úroveň“ a „kvalita života“ (Duffková, 2008). Sociologický pohled na životní úroveň bere v potaz spíše to, co člověk prožívá a jak se cítí tzv. well-being, což jak již bylo zmíněno lehce spadá k termínu „kvalita života“. Již v předmluvě přeložené knížky *Ekonomie v jednom viru* (Bourne, 2022) konstatuje guvernér ČNB v letech 2000-2010 Zdeněk Tůma, že se „*společnost snaží dlouhodobě dosáhnout maximálního blahobytu*“, který však nelze chápat jen ve smyslu finančního bohatství, nýbrž také úrovní vzdělání, prostředím, ve kterém žijeme, úrovní demokracie, funkčnosti státu či úrovní zdravotnictví. Dle Kubátové (2010) vzhledem k příjmové diferenciaci se lidé odlišují životní úrovní, načež je možné sociologicky analyzovat životní úroveň nejchudších vrstev nebo naopak vrstev v extrémním luxusu.

Lze také říci, že zkoumání životní úrovně ze tohoto hlediska, jde s rukou v ruce s dalším vědním oborem a tím je demografie. Díky demografii můžeme posuzovat například střední délku života. Charvát (1986) svým příspěvkem tvrdí, že „*stejně jako demografické procesy mají své ekonomické zdroje a příčiny, a naopak ekonomické procesy jsou podstatně*

formovány demografickými východisky a podmínkami, stejně tak se lze vyslovit i pokud jde o vztah demografických a sociálních procesů“.

3.1.2 Vymezení pojmu kvalita života

Stejně jako termín „životní úroveň“ není jednoduché vymezit a interpretovat jednoznačnou definici kvality života. První příčinou, kterou uvádí Duffková (2008) je obtížně vymežitelná hodnotící kategorie. Další příčinu uvádí jako „zobecňování“ tohoto pojmu ve prospěch marketingu, politiky, nebo také publicistiky. Avšak nejstarší definici QOL (angl. quality of life) neboli kvality života, která vznikla, je definice zdraví, kterou navrhla a přijala Světová zdravotnická organizace WHO (2024) již kolem roku 1946. Definice zní takto: *„zdraví není jen absence nemoci či poruchy, ale je to komplexní stav tělesné, duševní i sociální pohody (well-being)“*. Fontinelle (2022) ve svém článku uvádí, že QOL je více subjektivní termín než životní úroveň. Dále dodává, že faktory, které ovlivňují kvalitu života lidí, závisí na jejich osobních preferencích, které ovlivňují také jejich finanční rozhodování.

Největší „boom“ zkoumání kvality života, životního stylu a hodnotových orientací vznikl převážně v 90. letech 20. století (Heřmanová, 2012). O tématu kvality života se začalo hovořit v současné době díky hojnému přesunu zaměstnanců z terciéru do kvartéru, lidé začali vnímat více jejich životní standard a seberozvoj, chtějí svůj volný čas využívat kreativněji a podle svých preferovaných zájmů (Heřmanová, 2012).

OECD (2023) do QOL zahrnuje faktory, které odráží to, jak dobře se lidé cítí, co umí, jaké je jejich zdraví nebo bezpečnost prostředí, v němž žijí. Také jsou důležité faktory sociálního kontaktu. To znamená, jak a s kým tráví svůj čas, jestli se angažují do společenských akcí, ale také je důležitá rovnováha mezi soukromým a pracovním životem. Zdroje, které jsou základem pro budoucí blahobyt v čase jsou vyjádřeny kapitálem ekonomickým, přírodním, lidským a sociálním (OECD, 2023).

3.2 Měření životní úrovně a její ukazatele

3.2.1 Měření životní úrovně

Měření životní úrovně je stejně komplikované jako definování samotného termínu životní úroveň. Jeden z pohledů definuje Fontinelle (2022): *„Životní úroveň se měří ukazateli, které lze snadno kvantifikovat, jako je příjem, pracovní příležitosti, náklady na*

zboží a služby a chudoba. Zahrnuty jsou také faktory, jako je očekávaná délka života, míra inflace nebo počet dní placené dovolené, které lidé každý rok dostanou.“

Životní úroveň je možné měřit jako míru bohatství vybranými ukazateli, které můžeme aplikovat plošně na obyvatelstvo, nebo na vybrané skupiny obyvatel (Heřmanová, 2012). Například každoročním šetřením příjmů, výdajů a spotřeby domácností které vydává Český statistický úřad, nebo ve sčítání lidu, domů a bytů které se provádí každých 10 let.

Červenka (2003) přistupuje k měření životní úrovně dvěma způsoby. První způsob se zaměřuje na vyčíslení spotřebovaných statků, příjmů, průměrné délky života, kriminality nebo také množství škodlivých látek v ovzduší či vodě. Druhý způsob spočívá v míře uspokojování materiálních i nemateriálních potřeb, respektive rozdílem mezi skutečným a požadovaným stavem.

Podle toho, k čemu má analýza sloužit rozlišujeme různé úrovně. Na nejvyšší stupeň všeobecnosti Sova (1978) zařazuje kompletně zkoumanou úroveň života vztahující se na celou společnost či existenci člověka. Nižší úroveň jako životní podmínky a tu nejnižší rozlišovací úroveň si můžeme představit jako potřebu uspokojování svých potřeb.

Evropská unie (2024) životní úroveň určuje tak, že spočítá cenu vzorku vybraných služeb a zboží, které porovná s výší příjmů obyvatelstva v dané zemi. Díky imaginární měně PPS (standard kupní síly), která se při měření využívá, lze tyto výsledky porovnávat mezi zeměmi EU i přes rozdílné měny států. Srovnání HDP na obyvatele v těchto jednotkách poskytuje přehled o životní úrovni v EU.

Také můžeme díky Heřmanové (2012) podotknout, že do ekonomických věd byl poprvé zasvěcen koncept celkové životní spokojenosti v 70. letech minulého století, spolu s otázkou „*jaký je vztah mezi objektivním ekonomickým blahobytem a měřeným HDP na hlavu a subjektivně vnímaným štěstím, a to jak na úrovni jednotlivých zemí, tak na úrovni jednotlivců*“, kde se ukazatel HDP nahradil ukazateli příjmu a materiálního zabezpečení.

3.2.2 Ekonomické ukazatele

3.2.2.1 HDP

Jako nejstarší a nejvíce využívaný ukazatel životní úrovně můžeme označit hrubý domácí produkt. Tento ukazatel vyjadřuje souhrn všech finálních statků a služeb, které byly vyprodukovány v dané zemi během jednoho roku. Hrubý domácí produkt se nejčastěji vyjadřuje v běžných cenách a tento HDP můžeme označit jako nominální, neboť nominální HDP je omezen na určité období či rok (Blažek, 2014). Nejvýznamnější složkou je export,

který HDP zvyšuje, pokud domácí statky prodané do zahraničí převyšují statky dodané do tuzemska ze zahraničí (Fernando, 2023). HDP lze vypočítat třemi metodami:

- Výdajová metoda – součet všech výdajů na zboží a služby
- Důchodová metoda – součet všech příjmů domácností
- Výrobní metoda – součet přidaných hodnot na jednotlivých stupních výroby

Přestože je HDP velmi často využívaný ukazatel k mnoha analýzám má i své slabé stránky které stojí za zmínění. Jedním z problémů, se kterým se HDP střetává je tzv. stínová nebo také černá ekonomika, jenž se do výpočtů HDP nepromítá. Tato ekonomika zahrnuje nelegální zboží a služby, které jsou v zemi vyprodukovány. Jedná se nejčastěji o drogy a jejich výrobu, hazard, prostituci, či nelegální obchody. Další vyskytující se problém, jenž udává například Blažek (2002) je při mezinárodním srovnávání ekonomik, a to s převodem měnové jednotky na jednotku mezinárodní báze. Často bývají výpočty zkreslené důsledkem odchylek oficiálních směnných kurzů od skutečné kupní síly jednotlivých měn. Ty bývají podhodnocené nebo naopak nadhodnocené.

Další námitku pro objektivní měření životní úrovně pomocí HDP vnáší Možný (2002), jenž říká, že tento ukazatel nezahrnuje hmotný blahobyt obyvatel, nýbrž zahrnuje také statky, které označuje jako „sociálně politováníhodné“, jež nelze brát v potaz, že by zvyšovali životní úroveň. Těmi mohou být například výdaje na obranu státu.

Hrubý domácí produkt je mimo jiné zaměřen na hodnotu vyprodukovaných statků a služeb, nikoliv už na to, jakou mají kvalitu, zda nezpůsobují škody na životním prostředí a ani nebere zřetel na hodnotu volného času (Blažek, 2014).

3.2.2.1.1 Nezaměstnanost

Pro vymezení pojmu nezaměstnanosti lze použít různé definiční přístupy. Nový (2002) považuje za nezaměstnaného člověka, který je schopen a chce pracovat, ale nemůže z jistých důvodů nastoupit do pracovního poměru. A také člověka, který může a chce pracovat, ale nemůže nalézt práci, která by odpovídala jeho kvalifikaci.

Dle Holmana (2016) se míra nezaměstnanosti zjišťuje podle počtu lidí, kteří jsou hlášeni na úřadech práce. Tu označujeme za nezaměstnanost registrovanou. Také dodává, že většina lidí se hlásí na úřad z důvodu pomoci při hledání práce, jelikož úřady mají větší přehled o volných pracovních místech ale také proto, že nahlášení se na úřadu práce je podmínkou pro

získání podpory v nezaměstnanosti. Nezaměstnanost má nezanedbatelný vliv na životní úroveň. Podle Krebse (2007) průzkumy naznačují, že příjmy z podpor nebo sociálních dávek nedosahují ani poloviny předešlých výdělků, což vede často k chudobě a sociálnímu vyloučení. Soukup (2015) uvádí, že: „*je statisticky prokázáno, že v mnoha případech je dlouhodobá nezaměstnanost hlavní příčinou rozpadu rodiny, často je spojená také s výrazným zhoršením zdravotního i psychického stavu jedince, s celkovou rezignací a vznikem nejrůznějších závislostí.*“ Dále uvádí, že dlouhodobě nezaměstnaní bývají převážně obyvatelé s nízkým stupněm vzdělání a zasažené jsou oblasti, ve kterých proběhla restrukturalizace. Za dlouhodobě nezaměstnanou osobu, považujeme osobu nezaměstnanou déle než jeden rok. Nezaměstnanost se rozlišuje do tří základních skupin Kraft (2007):

- Frikční nezaměstnanost – neboli krátkodobá nezaměstnanost, při které občan hledá nové zaměstnání, nebo doba ve které vstupuje na pracovní trh student po škole.
- Strukturální nezaměstnanost – bývá následkem ztráty zaměstnání, např. zkrachováním podniku, vyžadovanou vyšší kvalifikací zaměstnance či nahrazením lidské práce technologií.
- Cyklická nezaměstnanost – lze také nazvat jako „sezonní“ nezaměstnanost, protože nezaměstnanost přichází v určitém opakujícím cyklu. Tato nezaměstnanost je typická pro zemědělství, kde přes zimu nemají zaměstnavatelé pro své zaměstnance dost práce (Kraft, 2007).

3.2.2.2 Inlace

Znakem inflace je trvalý vzestup cenové hladiny, která v důsledku toho snižuje kupní sílu peněz, to je projevem ekonomické nerovnováhy státu (Kraft, 2007).

Český statistický úřad (2023) při měření inflace vychází z cenových změn indexů spotřebitelských cen, které zastupují vybrané spotřební koše. Tyto koše dále zastupují různé druhy služeb a výrobků.

Index spotřebitelských cen vyjadřuje vývoj životních nákladů průměrné domácnosti. Pro vyjádření těchto nákladů v různých sociálních skupinách jsou sestavovány speciální indexy životních nákladů (Helísek, 1996).

Kraft (2007) uvádí, že v historii se trvale inflace projevila až s pádem zlatého standartu ve 30. letech minulého století. Avšak inflační výkyvy proběhly už v návaznosti na 1. a 2. světovou válku, v 70. a 80. letech způsobené energetickou krizí. V 90. letech se ji podařilo snížit na tolik, že ve většině vyspělých ekonomik by bylo zbytečné inflaci dále snižovat.

Blažek (2014) inflaci dělí dle tempa (míry) růstu na:

- Mírnou – do 10 %, inflace v tomto rozsahu je ještě regulovatelná standardními ekonomickými nástroji
- Pádívou – od 10 do 100 %, pádivá inflace již narušuje plynulý vývoj ekonomiky
- Hyperinflaci – nad 100 %, znamená jednoznačně rozklad až destrukci ekonomiky, kdy se hroubí cenové kalkulace. Papírové peníze přestávají plnit svoje funkce a nastává tendence k přechodu na naturální směnu.

Také Blažek (2014) poukazuje na sociální dopady způsobené inflací, které se týkají především lidí pobírající fixní příjmy. Inflace zpravidla roste rychleji než tyto příjmy.

3.2.2.3 Úroveň zdravotní péče

Mezinárodní zdravotnická organizace WHO definuje zdraví jako „*stav úplné fyzické, duševní a sociální pohody, nikoli pouze jako nepřítomnost nemoci nebo určité slabosti*“. Můžeme tedy konstatovat, že zdraví je komplexní stav, který zahrnuje nejen fyziologickou nepřítomnosti nemoci ale také určitou duchovní rovnováhu a sociální pohodu, od které se odráží také QOL. WHO také doplňuje, že vláda daného státu nese odpovědnost za zdraví svých občanů, kterou naplní pouze při zajištění adekvátních zdravotních a sociálních podmínek. Ministerstvo ČR (2012) dělí zdravotní péči na následující druhy:

- Ambulantní péče
- Lůžková péče
- Zdravotnická záchranná služba a pohotovostní služba
- Pracovně lékařské služby
- Dispenzární péče
- Lázeňská léčebně rehabilitační péče
- Poskytování přípravků a zdravotnických prostředků
- Preventivní péče

Podle Krebse (2007) je úroveň zdravotní péče vedle demografického vývoje spojena s rostoucími náklady na zdravotnictví v posledních dvou desetiletích po celém světě. Proto je nezbytné nalézat finanční zdroje a zajišťovat jejich efektivitu v roli státu. Na toto má však negativní dopad soukromý sektor zdravotnictví. Dle ČSÚ (2014) se „*poskytování zdravotní péče stává v evropských zemích jedním z největších odvětví ekonomiky*“.

Stát by měl mít zájem investovat do zdraví a zdravotnictví pro své obyvatele, neboť díky ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu může být ekonomika státu stabilní. O čemž jsme se mohli přesvědčit v době koronavirové krize.

Posoudit kvalitu zdravotnictví však není úplně jednoduché. Existuje mnoho ukazatelů ale také indexů, kterými můžeme kvalitu posuzovat a také existuje několik institucí, které tyto ukazatele zpracovávají. Mezinárodní statistiky poskytují instituce OECD, Eurostat nebo WHO. Pro mezinárodní srovnání můžeme použít například podíl výdajů HDP na zdravotnictví, který publikuje OECD. Podle ÚZIS (2015) je nutné však tento ukazatel brát orientačně a brát v potaz cenové hladiny jednotlivých zemí. Tyto výdaje lze dále členit podle jejich zdrojů, zda pochází z veřejného anebo soukromého sektoru. Výdaje lze také přepočítat na jednoho obyvatele podle parity kupní síly. Nejznámějšími ukazateli jsou počet lůžek nebo lékařů na určitý počet pacientů, průměrná délka ošetrovací doby, spotřeba zdravotnických služeb, dostupnost zdravotní péče jak z geopolitického hlediska, tak z finančního.

3.2.3 Sociologické ukazatele

3.2.3.1 Střední délka života

Střední délka života neboli naděje dožití, představuje „*střední hodnotu počtu let zbývajících do smrti x-letému člověku za předpokladu zachování úmrtnosti z období výpočtu (při narození = ve věku 0)*, takto definuje střední délku života Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR (2021). Tento indikátor je uváděn dvěma způsoby. Buď od narození, kde udává, jak již bylo zmíněno, do jakého věku se jedinec průměrně dožije. Druhým způsobem je vyjádření od určitého věku jedince, které udává kolik let zbývá do smrti.

Podle Roubíčka (1997 s.74-75) „*střední délka života novorozence patří k nejznámějším a dá se i říci, k nejoblíbenějším souhrnným charakteristikám řádu vymírání populace, resp. úrovně úmrtnosti*“. Považuje se za nevýstižnější ukazatel a ideálně

standardizovaný, má ale i své úskalí. Jelikož jde o průměrný věk zemřelých, je závislý i na extrémních hodnotách řady. Tento ukazatel nemusí ani nutně vypovídat o kvalitě zdravotního stavu, protože může být ovlivněn kulturními vlivy nebo specifickými podmínkami dané země OECD (2011).

Podle Kagana (2023) vyjadřuje statistický věk, do kterého se má člověk na základě pojistně matematických údajů dožít. Ve finančním světě je pro něj mnoho využití, včetně životního pojištění, penzijního plánování a dávek sociálního zabezpečení v USA. Ve většině zemí jsou výpočty pro tento pojistně-matematický věk odvozeny od národního statistického úřadu založeného na velkém množství údajů.

Klufová (2010) uvádí, že je střední délka života ovlivněna stavem zdravotnictví, úrovní kriminality, vojenským stavem země, životním prostředím a dalšími faktory. Střední délka života se zásadně uvádí za každé pohlaví zvlášť kvůli odlišné úmrtnosti.

Střední délka života dosahuje většinou vyšších hodnot u žen nežli u mužů. Je to způsobené větší fyzickou zátěží, kterou muži během života vykonávají a také častějším užíváním návykových látek jako je např. alkohol nebo cigarety.

3.2.3.2 HDI

Jak již bylo zmíněno, pro měření životní úrovně existuje mnoho ukazatelů. Aby se životní úroveň nezkoumala pouze ukazatel po ukazateli, neboť je to statisticky a analyticky náročné, existují souhrnné indexy, díky nimž lze měřit zkoumanou oblast životní úrovně. Nejznámějším indexem je HDI (human development index) neboli index lidského rozvoje. Tento index zahrnuje střední délku života při narození, HDP (dle PPS) a počet let školní docházky (Blažek, 2014). Při výpočtu HDI se nejprve standardizují ukazatele HDI, poté se vypočítají dílčí indexy, neboť jak uvádí Syrovátka (2008), index vzdělání má ukazatele dva, a to podíl gramotných dospělých osob a složený hrubý podíl zapsaných osob ke studiu. Teprve z dílčích indexů se vypočítá celkový index HDI. Dílčí indexy mají stejnou váhu, proto se HDI vypočítá jako jejich aritmetický průměr. Zprávy o tomto ukazateli každoročně zveřejňuje OSN, v publikaci Zprávy o lidském rozvoji (Human Development Report) v rámci Programu rozvoje OSN.

Od roku 2009 rozděluje tento index země světa do čtyř skupin (Heřmanová, 2012):

- Země s velmi vysokou úrovní ($HDI \geq 0,900$)
- země s vysokou úrovní ($0,899 \leq HDI < 0,900$)
- země se střední úrovní ($0,799 \leq HDI < 0,899$)

- země s nízkou úrovní rozvinutosti (HDI <0,500).

Heřmanová (2012) považuje hranici HDI=0,800 za hranici, která odděluje nejvyspělejší země světa od zemí ostatních.

OECD (2022) doplňuje, že lidé a jejich schopnosti by měli být ultimátním kritériem pro hodnocení rozvoje země, a ne pouze její ekonomický růst. A také to, že by tento index měl být využíván spíše ke zpochybňování politických rozhodnutí v upozornění na nerovnosti ekonomického růstu, kvalitě života a životní pohody místo soustředění se na ekonomické výhody investic do vzdělávání a zdraví.

3.2.3.3 Vzdělanost

Vzdělanost obyvatelstva Roubíček (1997, s.151) vymezuje jako dosažený stupeň vzdělání. Elementárním neboli triviálním vzděláním byla dříve zjišťovaná gramotnost ve sčítání lidu. Tato metoda však byla použita naposled v roce 1921, nyní se posuzuje podle nejvyššího dosaženého stupně vzdělání. Vzdělání obyvatel hraje důležitou roli nejen v sociálně-ekonomických sférách ale je také významné pro seberozvoj člověka jako jedince.

Krebs (2007) uvádí několik příkladů co člověk vzděláním získá. Zejména získává schopnosti, které jsou nezbytné pro výkon povolání a získávání praktických zkušeností, přičemž se stává na trhu práce více adaptabilním. Také významně ovlivňuje hodnotové orientace a názory lidí, a celkovou životní orientaci jedince. Dále dodává, že vzdělání patří k indikátorům ekonomické a kulturní vyspělosti každé země. Přístup ke kvalitnímu vzdělání je provázán s lepšími zdravotními ukazateli, vyššími příjmy, lepším rozhodováním a také může přispět k růstu národního hospodářství (Greenhill a kol. 2015). Podle výzkumu Kuklové a Lustigové (2023, s.88) hraje vzdělanost významnou roli na duševním zdraví jedince, u respondentů se základním vzděláním byla 5x vyšší šance na výskyt depresivních symptomů oproti osobám se vzděláním vysokoškolským.

Dle mezinárodní metodiky ISCED 97, kterou popisuje ČSÚ (2014) vzdělanost rozdělujeme do sedmi základních úrovní pod danými kódy a to:

- Preprimární vzdělání – ISED 0
- Primární vzdělání – ISED 1
- Nižší sekundární vzdělání – ISED 2

- Vyšší sekundární vzdělání – ISED 3
- Postsekundární neterciární vzdělání – ISED 4
- Terciární vzdělání – první stupeň – ISED 5
- Terciární vzdělání – druhý stupeň – ISED 6

3.2.3.4 Chudoba

Chudoba provází lidstvo už od svého počátku a je přítomná i v současnosti. S chudobou se můžeme setkat nejen v rozvojových zemích ale také i v těch, které patří k těm nejvyspělejším a nejbohatším. Pokud se jedinec ocitne v hmotné krizi má podle Listiny základních práv a svobod (1991) „*právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek*“.

Chudobu můžeme sledovat pomocí dvou nástrojů, a to přímý a nepřímý. Jak uvádí Krebs (2007) přímým nástrojem je sledování spotřeby, které se měří na základě přímé spotřeby statků a služeb, nebo nezbytných výdajů. Nepřímým nástrojem je příjem, kde předpokládá, že nedostatečné příjmy vedou k nedostatečné spotřebě (rozhodující je disponibilní příjem). K těmto nástrojům můžeme také dodat tzv. indikátory deprivace. Mareš (1999) chudobu spojuje s nerovností a označuje ji dokonce jako extrémní nerovnost, kdy část této populace je distancovaná od bohatšího zbytku populace. Chudoba rozděluje populaci nejen mezi jednotlivci ale také v mezinárodním měřítku, a to mezi chudými a bohatými státy.

Kuklová (2023) ve svém článku poukazuje na to jak se sociální nerovnost a duševní zdraví navzájem ovlivňují. Jako sociální nerovnost ve společnosti označuje stav, „*kdy jedinci nebo skupiny nemají stejný podíl na hmotném rozhodování a bohatství*“. Tyto nerovnosti mají zahrnovat sociální stratifikaci i sociální třídu a mají značný vliv na zdraví.

Současný blahobyt zohledňuje tři typy nerovností, a to: horizontální nerovnost, deprivace a vertikální nerovnost (OECD,2023).

Greenhill (2015) jako zásadní nástroje proti chronické chudobě uvádí všeobecnou zdravotní péči, přístup ke kvalitnímu vzdělání a základním službám a stanovení minimálního příjmu. Pro zajímavost, více než 550 milionů lidí v roce 2015 žilo za méně než 1,25 dolaru na den a většina těchto lidí pochází ze sub-Saharské Afriky.

3.3 Významné ekonomické události

3.3.1 Popis důležitých událostí 20. století

3.3.1.1 Založení samostatné ČSR a 20. léta

Politika počátkem roku 1919 se zabývala spojením českých zemí se Slovenskem, úsilím o připojení Zakarpatské Ukrajiny, přesným vymezením hranic nového státu a v neposlední řadě také řešila problém německých oblastí na českém území (Československá vlastivěda, 1969). Martínek (2018) ve své práci informuje o tom, co vše nový stát převzal a zachránil. Například z Rakouska byla převzata významná část dolů a továren, před krachem byly uchráněny Škodovy závody, ze kterých se stala zase strojírna a zbrojovka a také se rozrostla Baťova firma vyvážející obuv do celého světa. Dále proběhla pozemková reforma, která pozitivně ovlivnila chudší rolníky. Baťovská výroba však byla jediná, jak zmiňuje Mencl (1990), která převýšila průměr světového růstu o 37,4 % ve svém oboru. Poněvadž československá ekonomika ani ve 20. letech nedosáhla na světový průměr růstu modernizace a intenzifikace, v meziválečných letech dokonce zaostávala, a to způsobilo pokles československého exportu a výroby na světové produkci. Avšak s příznivým zahraničním ohlasem se setkala prvorepubliková měnová reforma v roce 1919, která zmírnila tehdejší inflaci a tím posílila příliv západního kapitálu (Sirůček, 2007).

Dále Mencl (1990) dodává, že ani na Slovensku nebyla situace ideální. Industrializace Slovenska probíhala velmi pomalu, a dokonce došlo v letech 1922-1924 k poklesu výroby o 30 %. Tím Slovensko zůstávalo s Podkarpatskou Rusí ekonomicky zaostalé, což vedlo k ekonomickým i politickým důsledkům. Podle Sirůčka (2007) bylo opoždění Slovenska odhadováno podle některých ekonomických ukazatelů na 30 až 70 let. Jako jednu z příčin uvedených problémů přisuzuje vzdálené poloze Slovenska od západních zemí a jejich trhů.

3.3.1.2 Světová hospodářská krize 1929-1934

Československo bylo podle Buchvaldka (1986) s několika státy krizí zasažené nejvíce. Krize se projevila kupříkladu zhroucením lehkého průmyslu, což se promítlo do politické situace a národnostních vztahů. Komplikovanější to začalo být tehdy, kdy ČSR začali okupovat fašisté z Německa, Maďarska a Polska.

„Během světové hospodářské krize, která postihla Evropu i Ameriku v letech 1929-1934, výroba klesla o třetinu a bez práce byl v Československu celkem milion lidí. Silně zasaženy byly zejména obory pracující pro vývoz – především textilní výroba a sklářství,

jejichž hlavní závody byly v pohraničí, osídleném Němci. To předznamenalo nástup ještě horších časů“ (Martínek, 2018). Menclovými (1990) poznatky můžeme dodat, že na Slovensku byl taktéž zasažen dřevařský a keramický průmysl. *„Jestliže vezmeme za výchozí rok 1929, pak v roce 1932 poklesla průmyslová výroba na 63,6 % a v následujícím roce dokonce na 60,2 %. Takřka katastrofálně se snížil rozsah zahraničního obchodu: v roce 1931 poklesl vývoz na 64,0 % oproti roku 1929 a v roce 1933 dokonce na 28,8 %“*. Tím ČSR přišlo o značnou část trhů v ekonomicky rozvinutějších státech, a jeho zástup v mezinárodní dělbě práce.

V roce 1923 započala stabilizace koruny, která dovršila v roce 1929 stanovením zlatého základu (1 Kč = 44,58mg ryziho zlata) Sirůček (2007). Martínek (2018) poznamenává, že naše měna byla jednou z nejstabilnějších na světě, avšak po krizi v letech 1934-1936 musela dvakrát devalvovat (až na 31,12mg). Její hodnotu zcela zničila německá okupace, kterou byla znehodnocena tak, aby Němci vyrabovali Československé hospodářství a také přišla svou značku a protektorátně se pouze označovala písmenem K.

Ekonomický kolaps zmírnil teprve nastupující zbrojařský rozmach, na kterém se Československo podílelo jak vývozem, tak i vlastním nákupem Mencl (1990).

3.3.1.3 Poválečné období a 50. léta

V roce 1947 proběhlo v Paříži jednání o Marshallově plánu, který spočíval v hospodářské pomoci, kterou USA nabídla evropským státům. Československo bylo však spolu se zeměmi bývalého Sovětského svazu donuceno tuto pomoc odmítnout a museli se s válečnými následky vypořádat po svém. Hospodářské situaci nepomohlo ani v témže roku výrazné sucho, které způsobilo velkou neúrodnost a problém s dostatkem potravin v Československu, avšak SSSR poskytlo statisíce tun obilí (Blažek, 2014).

Rok 1948 byl převratným rokem, který výrazně změnil životy lidí v Československu na dlouhých 41 let. 25. února prezident Edvard Beneš po demonstracích komunistických stoupenců přijal demisi demokratických ministrů a jmenoval dle požadavků komunistů novou vládu složenou převážně z KSČ (Krejčíř, 1994). Tímto začalo utlačování demokracie a nastal systém totalitní. Průmysl i obchod byl znárodněn a tržní hospodářství se přeměnilo na systém centrálního plánování.

Jak uvádí Buchvaldek (1986), v posledních měsících 50. let začalo združstevňování vesnic, a byla dokončena socializace průmyslu. To přispělo k industrializaci Slovenska a ze zaostalé agrární země vznikla země s moderním průmyslem. Dle Martínka (2018) byla sice

obnovena původní koruna, ale komunistické hospodaření vedlo spíše ke krachu země, a proto rokem 1953 byla provedena měnová reforma. Peníze se do 300 Kč vyměňovaly pouze v poměru 1: 5 a nad tuto sumu 1: 50. Což vedlo k tomu, že lidé o velkou část našetřených peněz přišli.

Lidé, kteří byli poznamenáni zradou mnichovské dohody a katastrofami druhé světové války nebyli schopni objektivně posoudit významný přínos existence Československé republiky pro naše i středoevropské dějiny (Mencl, 1990).

3.3.1.4 60. léta a Pražské jaro

V 60. letech, se podle Buchvaldka (1986) začínaly objevovat první vrásky komunismu. Tato doba si kladla nové problémy a složitější úkoly, které vyžadovaly, aby KSČ vypracovala program pro rozvinutí československé socialistické společnosti. Dle Blažka (2014) třetí pětiletý plán, který byl stanoven pro léta 1961-1965 se již hned v prvním roce rozpadl. Jako důvod uvádí tehdejší roztržku s Čínou a tzv. karibskou krizi. V roce 1963 absolutně klesl národní důchod o 2 % a rostla kritika stávající hospodářské politiky a také její snahy pro reformní změny reagující na tržní fluktuace. Avšak reformy, které by mohly být zavedeny do ekonomiky byly zcela rozbity vpádem a okupací sovětských vojsk na československé území. Většina ekonomů, která se na reformách podílela, raději emigrovala a ti co zůstali byli nuceni ze svých pozic odejít.

V roce 1968 se stal předsedou Národního shromáždění Josef Smrkovský a spolu s novou vládou a staronovým parlamentem pracovali na přípravě federativního uspořádání státu (Krejčíř, 1994). Dále Krejčíř (1994) dodává, že koncem května bylo na plenárním zasedání odsouhlaseno zavedení modelu tržního hospodářství podle ekonomy Oty Šika.

3.3.1.5 90. léta a rozpad ČSR

Prvořadým úkolem měnové politiky počátkem 90. let, jak uvádí Blažek (2014), byl boj s inflací, jelikož až do roku 1990 byly maloobchodní ceny určovány režimem, nikoliv trhem. Ceny po jejich uvolnění vyrostly téměř o 30 % během jednoho měsíce.

Krejčíř (1994) ve svém chronologickém přehledu uvádí datum 29. 1989 jako den zvolení nového prezidenta Václava Havla a znovuzavedení parlamentní demokracie. Také se obnovili hospodářské, sociální, správní a společenské organizace. Začala rozsáhlá hospodářská reforma na tržní ekonomiku a 29. října 1992 český a slovenský premiér podepsali 16 dohod o budoucí spolupráci mezi Českou a Slovenskou republikou. Další

významnou událostí v 90. letech byla výměna federálních bankovek za bankovky okolokované. Dle Krejčíře (1994) měnová odluka trvala od 4. do 8. února 1993 a výměna proběhla v nominálních hodnotách 100, 500 a 1000 Kč. Výměna v ČR probíhala v poměru 1 : 1. Platnost federálních bankovek však skončila v průběhu července až listopadu 1993 spolu s federálními mincemi a Československá koruna se tím rozdělila na dvě samostatné měny. Blažek (2014) konstatuje, že: „centrální banka nadále udržovala svoji úrokovou politikou omezený růst peněžní zásoby a držela fixní kurz vůči měnám hlavních obchodních partnerů“. Zatímco slovenská koruna později devalvovala zhruba o 10 %.

Dále Blažek (2014) jednoznačně označuje další složitý problém, kterým byla privatizace státního majetku. Rozsah státního majetku dosahoval 96 %, a byl to tak nejvyšší podíl ze všech sovětských zemí.

3.3.2 Popis důležitých událostí posledních dvou desetiletí

3.3.2.1 Vstup do EU 2004

Česká republika vstoupila do Evropské unie 1. května 2004, přičemž o členství zažádala oficiálně již v roce 1996. Vstup do EU se obešel bez závažnějších problémů, jak uvádí Kaniok a kol. (2001), ale neobešlo se to ani bez kritiky ze strany EU. Výhodou byly demokratické základy již z první republiky, bylo také z pohledu EU oceněno to, že Česká republika plní politická kritéria a spolupráce vlády s parlamentem. Kritika ale padla na boj s korupcí a na stav fungování celních úřadů s policií, nedokončené reformy v soudnictví a veřejné správě, a v neposlední řadě zákonodárství v oblasti životního prostředí. Z pohledu lidských práv byla kritika na přeplněné věznice nebo situace romské komunity. Podpora obyvatel pro vstup do EU byla poměrně vysoká, podle průzkumu, který zpracovala Rezková (2002) pod záštitou Centra pro výzkum veřejného mínění, bylo pro vstup do EU v roce 2002 56 % občanů. Dle Soukupa (2015, s. 79) vstupem do EU došlo v ČR k výraznému zrychlení tempa růstu reálného hrubého domácího produktu. *„Mezi hlavní důvody lze zahrnout větší otevření zahraničních trhů, oživení u obchodních partnerů, pozitivní působení dřívějšího přílivu přímých zahraničních investic a s ním spojený růst hrubé tvorby fixního kapitálu ale také relativně vysokého tempa spotřeby domácností“*.

Slovensko vstoupilo do EU 1. května stejně jako Česká republika, avšak ne tak lehce. Kaniok a kol. (2001) vstup Slovenska do Evropské unie popisují jako poměrně složitý proces více, než samo Slovensko očekávalo. Na summit v Lucemburku roku 1997 nebylo ani přizváno k jednání o vstupu do EU, přičemž Česká republika, Polsko, Maďarsko, Estonsko,

Slovinsko a Kypr ano. Sklidilo také kritiku za vnitropolitické vztahy s opozicí během Mečiarovy vlády, neplněná kodaňská politická kritéria, korupci a v neposlední řadě za nezávislost médií. Toto změnila až nadcházející vláda Mikuláše Dzuriny, která musela řešit problémy po předchozí vládě. Nová vláda musela zprivatizovat některé velké podniky kvůli zprůhlednění ekonomiky a přilákání zahraničních investorů. Musela také vyřešit problém se zemědělstvím, kterému každoročně klesal podíl na HDP, boj proti korupci a organizovanému zločinu a také posílit ochranu vnějších hranic. Kvůli geografické poloze byla zahájena reforma policie i justice a významným krokem bylo vytvoření Pohraničního a cizineckého úřadu v roce 2000.

3.3.2.2 Hospodářská krize v roce 2008

Hlavní příčinou byla americká hypoteční krize v roce 2007, jejíž počátky bylo možné spatřovat již v roce 2006. Blažek (2014) udává jako příčinu riskantní poskytování hypoték nebo bonitním klientům. Neschopnost těchto klientů splácet své závazky vedla ke kolapsu mnohých obchodníků s hypotékami a půjčkami. Další příčinou byla vysoká cena ropy v první polovině roku 2008.

Pod vedením tehdejšího premiéra Mirka Topolánka vypracovala vláda Národní protikrizový plán (2009). Jelikož byl příjem státu složen hlavně z exportu, byl tento plán koncipovaný tak, že cílem nebylo rozdávat lidem peníze a příspěvky, protože by skončili stejně v zahraničí (v tomto plánu je uvedeno, že až 80 % útraty končilo v zahraničí) ale podpora zaměstnanosti, snížení daňové zátěže a ulehčení podnikání. Namísto vyplácení dávek v nezaměstnanosti snížila vláda daně, náklady na práci a pojistné zaměstnanců, aby jim práci zachovala. Soukup (2015, s.73) uvádí, že z pohledu nezaměstnanosti, krize zasáhla nejvíce mladé pracovníky. Světová recese se začala projevovat až v druhé polovině roku 2008 ale i přes to ekonomika vykazovala pozitivní růst. Na tuzemsko dopadla nejvíce až v roce 2009, kdy HDP kleslo o 4,8 %.

Slovensko hospodářskou krizí nebylo zasaženo tolik jako ostatní státy EU, ale pocítilo ji jen okrajově, stejně jako Česká republika. Ve zprávě, kterou vydalo Ministerstvo financí SK (2009) přiděluje zásluhy nízké integraci bank do mezinárodního sektoru, obezřetné politice při poskytování úvěrů s přísným posuzování rizikového profilu klientů a v neposlední řadě tomu, že Slovensko vykazovalo v předešlých letech hospodářský růst a díky tomu se vytvořili dobré podmínky pro alokaci aktiv do úvěrů. Největší mezi kvartální

pokles HDP zaznamenalo Slovensko v 1. kvartálu roku 2009. Krize se mimo jiné projevila v platební neschopnosti subjektů a tím i v poklesu zisků bank.

3.3.2.3 Přijetí eura na Slovensku v roce 2009

Se začínajícím rokem Slovensko 1.1.2009 vyměnilo Slovenskou korunu a jako novou oficiální měnu přijalo euro. Tím se Slovenská republika stala šestnáctou zemí EU, která splnila tento závazek. Slovensko nad evropskou měnou uvažovalo již při přípravách na vstup do EU v roce 2003 a měnu chtělo přijmout hned po splnění všech kritérií. Při vstupu do eurozóny, musí stát dle Smlouvy o fungování Evropské unie (2012) splňovat tzv. maastrichtská konvergenční kritéria:

- Kritérium cenové stability
- Kritérium úrokových sazeb
- Kritérium směnného kurzu
- Kritérium veřejného deficitu

Těchto kritérií bylo dosaženo převážně díky reformám, které proběhly za vlády Mikuláše Dzurindy (Mikloš,2005). Tyto reformy, které proběhly v letech 2003-2004 příkladně zpracoval právě bývalý ministr financí Ivan Mikloš a kolektiv v Knize reforem. Jak v této publikaci Mikloš (2005) uvádí, reformy, které proběhly, byly daňové, důchodové, reforma zdravotnictví, školství, veřejné správy a reforma sociálního systému.

Ministerstvo financí Slovenské republiky a Národní banka Slovenska společně vytvořili dokument nesoucí název *Národní plán zavedení eura v Slovenské republice (2005)* sloužící k seznámení s jednotlivými kroky, které jsou nezbytné pro zavedení eura. Přeměna nové měny byla rozdělena do čtyř etap, viz následující tabulka. Pro vysvětlení následující tabulky, ERM II popisuje Česká národní banka (2003) jako mechanismus sloužící státům k fixování směnného kurzu měny vůči euru v rozmezí fluktuačního pásma. Fluktuační pásmo je stanoveny na $\pm 15 \%$, avšak toto rozmezí může být zúženo. Měna, které se tohoto mechanismu účastní má stanovenou centrální paritu vůči euru.

Obrázek 1: Etapy plnění ERM II

1. etapa – po vstup do ERM II	
Do júna 2006	Absolvovanie prístupových procedúr do ERM II s orgánmi Európskej únie
2. etapa – členstvo v ERM II do rozhodnutia o prijatí SR do eurozóny	
Do júna 2006	Vstup do ERM II
Máj 2008	Správy o konvergencii Európskej komisie a ECB
Máj – jún 2008	Hodnotiaca procedúra v európskych inštitúciách
Jún 2008	Rozhodnutie Rady EÚ o zrušení výnimky
Jún 2008	Stanovenie konverzného kurzu SKK/EUR Radou EÚ
3. etapa – medzi rozhodnutím o prijatí SR do eurozóny a samotným vstupom	
Júl – december 2008	Zabezpečenie potrebného množstva eurových bankoviek a razba mincí pre hotovostný obeh SR
September – december 2008	Predzásobenie NBS a komerčných bánk eurovým obehivom
December 2008	Predzásobenie maloobchodného sektora eurovým obehivom
Júl 2008 – december 2009	Povinné duálne oceňovanie
Do konca decembra 2008	Konverzia bankomatov, automatov a iných zariadení fungujúcich na mince alebo bankovky
4. etapa – po vstupe do eurozóny	
1. január 2009	Vstup do eurozóny
do 16. januára 2009	Duálny obeh: výmena korunovej hotovosti za euro a sťahovanie slovenskej koruny z obehu
od 17. januára 2009	Pokračovanie výmeny starého korunového obehiva za eurové bankovky a mince v bankách a NBS
do júna 2010	Odporúčané duálne oceňovanie

Zdroj: Národní plán na zavedení eura v SR (2005)

3.3.2.4 Covid-19

Nebezpečný vírus SARS-CoV-2 neboli koronavírus, ktorý se poprvé objavil v roce 2019 (u nás v České republice oficiálně až v roce 2020) potrápil nejen mnoho lidí po celém světě, ale také ekonomiku a národní hospodářství. Tento problém se prolínal sociální, ekonomickou ale také enviromentální sférou.

Höhne (2022) ze své analýzy výzkumu Současná česká rodina a programu Generations and Gender Programme dokazuje, že již v prvním roce pandemie se výrazně změnila životní úroveň obyvatelstva společně s materiálními podmínkami a duševním zdravím. Vyšší materiální deprivace byla zaznamenána převážně u žen, jedinců žijících bez partnera, s nižším dosaženým vzděláním a také u lidí patřících ke starší generaci. V závěru uvádí, že „materiální podmínky domácnosti sledované prostřednictvím míry materiální deprivace jsou determinovány především ekonomickými faktory, významný vliv má také socio-demografické složení domácnosti a dostupnost sociálního zázemí“.

Podle dat OECD (2021) zažili mladí lidé největší pokles duševního zdraví a subjektivní pohody, neboť se cítili osaměle a odtrhnuti od společnosti.

Bourne (2022) ale již v úvodu své knihy konstatuje, že tato pandemie byla spíše ekonomický než zdravotnický problém, neboť bylo potřeba učinit mnoho důležitých rozhodnutí mezi několika alternativami, které bylo potřeba učinit v prostředí s určitým omezením.

Hlavními riziky, se kterými se státy potýkaly, byly vysoké obsazenosti nemocnic a nedostatek personálu. Tím se komplikovala nejen hospitalizace pacientů, kteří přicházeli do nemocnic s jinými problémy, než byl Covid-19, ale také s pracovní morálkou, neboť lékaři byli vyčerpaní z přesčasů a z podmínek, ve kterých museli pracovat. Tato nešťastná doba nám jasně dala najevo, že je nezbytné investovat do zdravotnictví a vzdělávání mladých mediků.

Pandemie ale měla přece jen nějaká drobná pozitiva. A to sice, že dle OECD (2021) poklesly emise uhlíku, počet úmrtí na silnicích, posílená důvěra ve vládu. Lidé si také ale uvědomili, jak je život pomíjivý a projevíli mezi sebou vlnu solidarity a vzájemné pomoci.

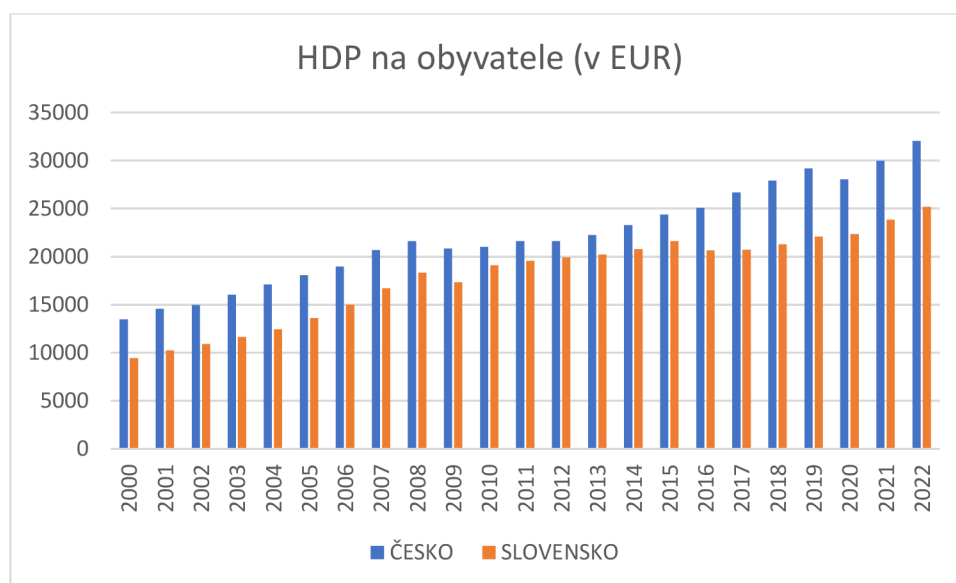
4 Praktická část

4.1 Analýza ukazatelů

4.1.1 HDP na obyvatele

Ukazatel, který bude analyzován jako první pro komparaci České republiky a Slovenska je vývoj HDP na obyvatele v letech 2000-2022. Při porovnávání HDP zemí s rozdílnou měnou je nutný přepočítání hodnoty HDP na umělou jednotku PPS (standard kupní síly), který odstraňuje rozdílnou cenovou hladinu. V HDP jsou zahrnuty jeho hlavní složky, kterými jsou výdaje, příjmy a výstupy. Přestože má HDP mnoho výhod při porovnávání životní úrovně, neboť nezohledňuje například vliv na životní prostředí, můžeme si díky HDP na obyvatele udělat obraz o ekonomické výkonnosti a životní úrovni obyvatel v dané zemi.

Graf 1: vývoj HDP na obyvatele Česka a Slovenska v PPS mezi lety 2000-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle Eurostatu

HDP na obyvatele v České republice od roku 2000 do 2008 neustále rostl. Nejvýraznější meziroční nárůst hodnoty zaznamenal rok 2008, kdy dosáhl hodnoty 16202,2 EUR. To je důsledek toho, že se od roku 2004 na HDP začali podílet dosti zahraniční investoři po začlenění do Evropské unie. V roce 2009 se projevil první ekonomická recese a HDP na obyvatele v jejím důsledku klesl o 3,5 %. Můžeme ale jen spekulovat, jak by dále hrubý domácí produkt rostl, kdyby ekonomická krize nenastala. Od roku 2009 do roku 2014 mírně stoupal a klesal, avšak s rokem 2015 začalo HDP opět výrazně růst až do roku 2019,

dosahující na hodnotu 29177,6 eur. S přicházejícím covidem v roce 2020 a s utlumením ekonomiky, hrubý domácí produkt klesl ale v dalších letech vykazuje růst a v roce 2022 dosahoval hodnoty 32043 eur na obyvatele, což je prozatím nevyšší dosažená hodnota.

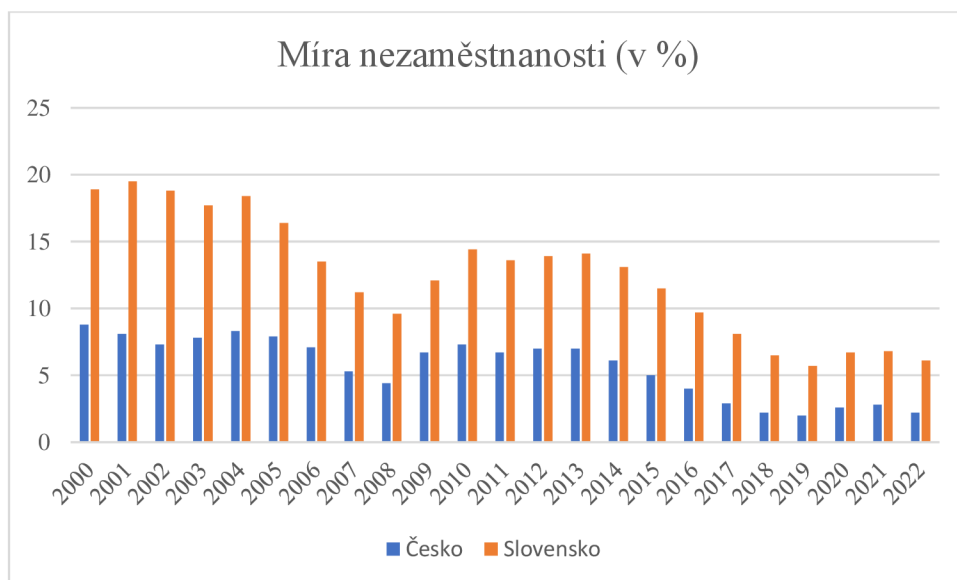
Pokud se podíváme na vývoj HDP Slovenska, zaznamenáváme obdobný trend růstu jako v České republice. Trend růstu na Slovensku byl stabilní do roku 2008, kdy rok poté došlo mírnému poklesu o 5,4 % jako reakce na mezinárodní krizi. Nicméně v roce 2010 začal HDP na obyvatele znovu růst. Avšak od roku 2016, kdy zaznamenala ČR značný nárůst, Slovensku hodnota začala naopak klesat a růst pozvolna až v roce 2018. Česká republika však vykazuje vyšší hodnotu HDP na obyvatele po celé sledované období.

4.1.2 Nezaměstnanost

V této podkapitole je rozebrán vývoj nezaměstnanosti v České republice a Slovenské republice od roku 2000 do roku 2022. Data do analýzy jsou převzata z OECD.

V ČR publikují data o nezaměstnanosti Úřad práce a Český statistický úřad ve Výběrovém šetření pracovních sil. Do 30.6.2004 byla metodika výpočtu nezaměstnanosti koncipovaná na podíl počtu registrovaných uchazečů na pracovní síle. Od července 2004 se metodika změnila na podíl počtu dosažitelných uchazečů k pracovní síle

Graf 2: Míra nezaměstnanosti v České republice a na Slovensku v letech 2000-2022

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD

V České republice se míra nezaměstnanosti od roku 2000 do roku 2006 stabilně udržovala pod 10 %, pohybující se mezi 7,1 % až 8,8 %. Lehce kolísala mezi lety 2001-2003, ale od roku 2004 se začala postupně klesat. V roce 2007 prudce klesla na 5,3 %, avšak se začátkem hospodářské krize v roce 2008 klesla ještě níž, a to na 4,4 %. Krize se u nás projevila úplně až v roce 2009, kdy nezaměstnanost stoupla a držela svoji hodnotu pět let kolem 7 %. Od roku 2014 míra nezaměstnanosti v Česku klesá. V roce 2019 se míra nezaměstnanosti dostala ve sledované časové řadě na své minimum, a to na 2 %. Během pandemie Covid-19 se mírně zvýšila na 2,6 % a 2,8 %. Po jejím skončení však opět klesla na 2,2 %. Pro srovnání Česká republika má dlouhodobě nejnižší míru nezaměstnanosti v Evropské unii, protože průměrná nezaměstnanost Evropy v roce 2021 činila 7 %.

Slovensko takové míry nezaměstnanosti jako Česká republika nedosahuje, naopak dosahuje výrazně vyšších úrovní. Od roku 2000 do roku 2005 se pohybovala mezi 17,7 a 19,5 %, což je dvojnásobek úrovně nezaměstnanosti České republiky. Po vstupu do EU rapidně klesala až do roku 2008, kdy dosáhla 9,6 %. Po krizi v roce 2009 začala opět stoupat a v roce 2010 dosáhla 14,4 %. Od roku 2014 nezaměstnanost klesala až do roku 2019, kdy dosáhla historického minima 5,7 %. I na Slovensku se projevila koronavirová krize a míra nezaměstnanosti se držela se pod 7 %.

4.1.3 **Vzdělání**

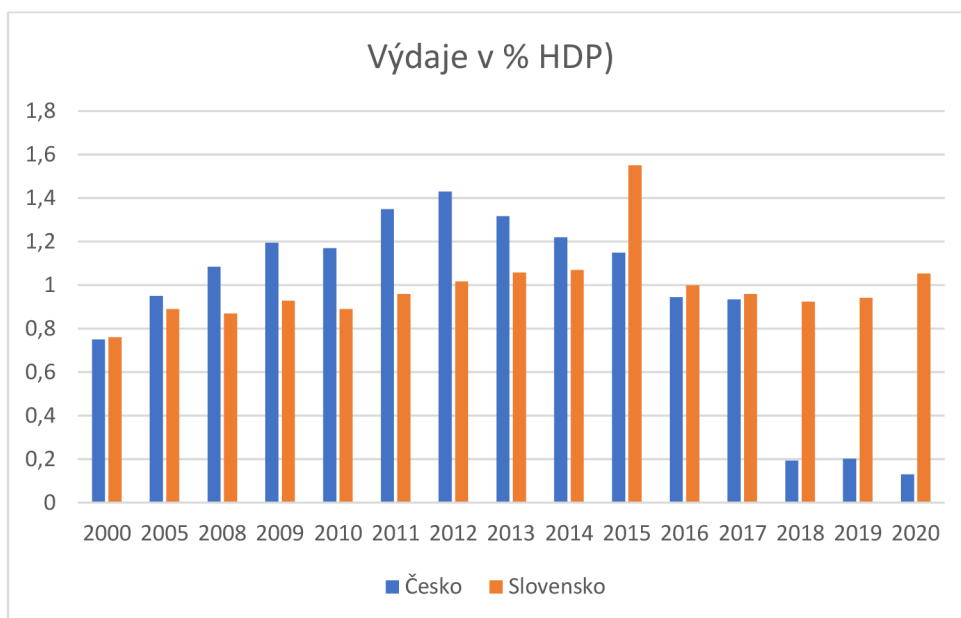
V této podkapitole je analýza zaměřena na financování terciárního školství a na počet absolventů vysokoškolského vzdělávání analyzovaných zemí. Již v praktické části je uvedeno mnoho výhod terciárního vzdělání, proto je bez pochyb vhodné zaměřit se na to kolik studentů ročně úspěšně dostuduje vysokou školu.

4.1.3.1 Výdaje na terciární vzdělávání

Dle OECD (2023) je investování do vzdělání v poměru k HDP měřítkem priority vzhledem ke zdrojům, o kterou by se měl stát zajímat. Neodráží však zdroje, ze kterých je vzdělání financováno, neboť úroveň HDP se mezi státy liší. Tím pádem je při porovnání tohoto ukazatele důležité zjistit HDP daných zemí. Financování je však zpravidla z velké části veřejnými prostředky. Výše výdajů na vzdělávání je závislá na počtu obyvatel ve školním věku, míře zápisů do školy, výši platů pedagogických pracovníků, efektivní alokaci financí a na organizaci vzdělávacích systémů.

Dostupná data pro vzájemnou komparaci výdajů na terciální vzdělání mezi Českou a Slovenskou republikou jsou pouze pro roky 2000, 2005, a od roku 2008 do roku 2020. Avšak pro analýzu to není zásadní problém, neboť velká část dat časové řady je zaznamenána.

Graf 3: Výdaje na terciální vzdělání v letech 2008-2020

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2024)

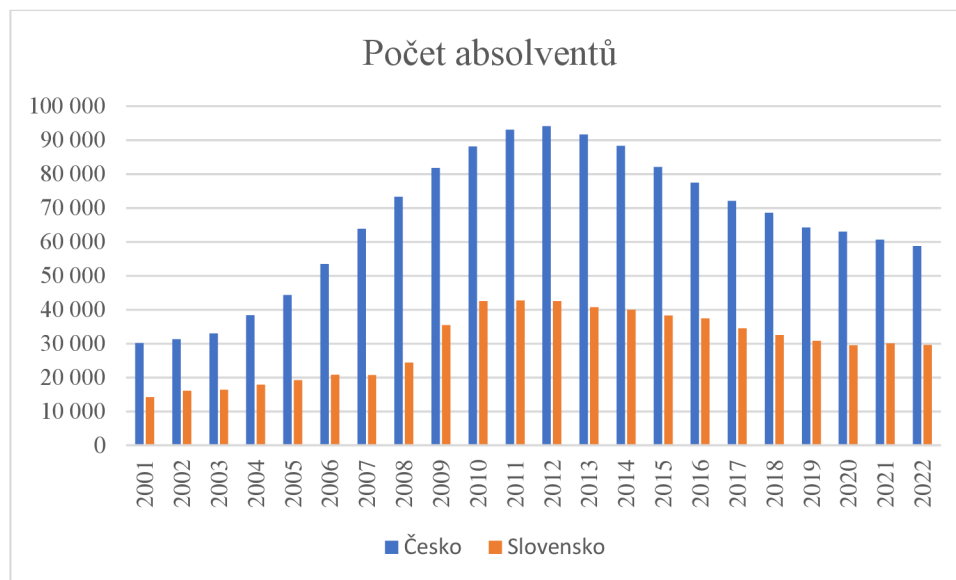
Výdaje na terciální vzdělání nejsou ani v jednom ze států příliš vysoké. Když tyto data poměříme se státy Evropské unie, jsou výdaje k podílu HDP podprůměrná (OECD,2023). Když se zaměříme na Českou republiku, tak i přesto, že nejsou známá data za roky 2002-2004 a 2007, lze pozorovat rostoucí trendovou funkci od roku 2000 do roku 2012. Nejvyšší podíl na HDP byl zaznamenán v roce 2012 a to 1,429 % HDP. Tím se ČR přiblížila průměru států OECD. Od roku 2013 však podíl výdajů na terciální vzdělání klesá. V letech 2018,2019 a 2020 byl zaznamenán prudký propad. V roce 2018 klesl podíl výdajů na 0,193 % HDP. V roce 2020 byl tento propad nižší, a to až na 0,129 % HDP.

Naopak, Slovensko si oproti České republice vede podstatně lépe. Od roku 2000 do roku 2014 je vykazován mírný růst výdajů na terciální vzdělání v poměru k HDP. V roce 2015 dosáhlo Slovensko podílu na HDP dokonce 1,551 %, což je vyšší hodnota, než jakou kdy dosáhla Česká republika za celé sledované období. I v roce 2016, kdy došlo k poklesu, byl podíl na Slovensku stále vyšší než u České republiky, a to i v letech, kdy byl zaznamenán

největší propad v ČR. Od roku 2018 Slovensko znovu vykazuje mírný růst a má oproti ČR výhodu v podílu na terciální vzdělání.

4.1.3.2 Absolventi vysokých škol

Graf 4: Absolventi vysokých škol Česka a Slovenska v letech 2000-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle ČSÚ a STATdat (2024)

U vývoje grafu č. 4 lze pozorovat, že počet absolventů v České republice v letech 2001 až 2012 výrazně stoupal. Od roku 2012 však počet absolventů postupně klesá. Dle ČSÚ (2022) může tento pokles absolventů souviset s demografickým vývojem, který snižuje počet studentů na vysokých školách. Nejvyšší počet studentů byl zaznamenán v roce 2012, kdy úspěšně dostudovalo 94 090 studentů. To je téměř 3x více než v roce 2000.

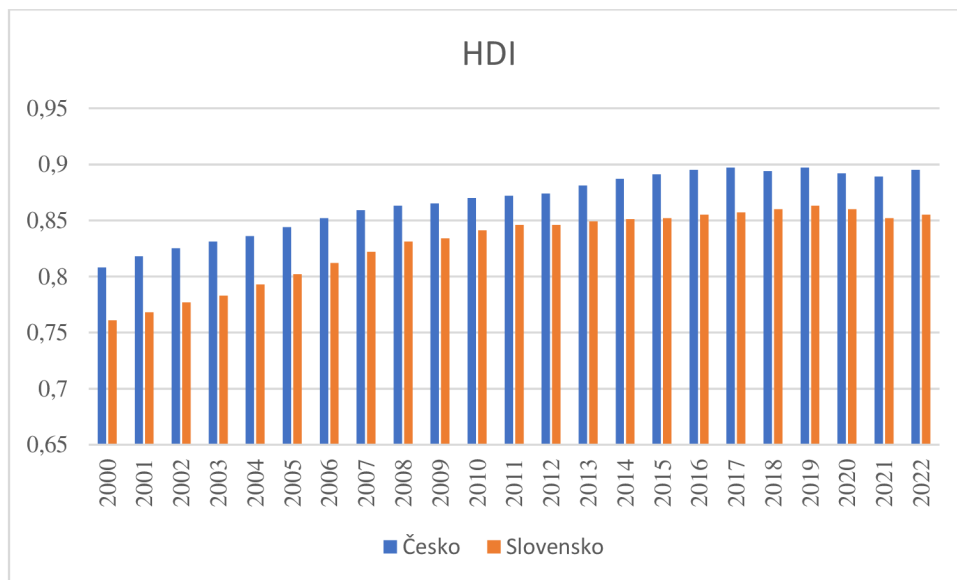
Vývoj na Slovensku je podobný tomu v České republice, avšak Slovensko má počet vysokoškolských absolventů značně menší. To může být způsobeno tím, že Slovensko má téměř o polovinu méně populace, nebo tím, že mnoho lidí ze Slovenska přichází studovat do České republiky, kde většinou zůstávají po ukončení jejich studiích.

Nejvyšší nárůst absolventů na Slovensku byl zaznamenán v letech 2008-2011. Rok 2011 byl významným ročníkem a tento rok dostudovalo 42 653 studentů vysokých škol. Od téhož roku se počet absolventů snižoval až do roku 2020. V roce 2021 bylo absolventů více než rok předchozí, následující rok však počet absolventů znovu klesl.

4.1.4 HDI

Pro grafické zpracování byla použita data speciální instituce UNDP neboli United Nations Development programme, kterou zaštiťuje Organizace spojených národů (OSN).

Graf 5: HDI index Česka a Slovenska v letech 2000-2021

Zdroj: Vlastní zpracování dle UNDP (2024)

U obou zemí lze spatřit, že index lidského rozvoje nese během sledovaného období pozitivní trend. V České republice se růst HDI zpomalil v roce 2018, kdy hodnota klesla z 0,897 na 0,894. Následující rok, tedy rok před pandemií covid-19, se hodnota vrátila zpět na 0,897 ale s příchodem celoplošné karantény a zvýšené úmrtnosti se index až do roku 2021 postupně snižoval. Poslední naměřená hodnota v roce 2022 činí 0,895. Tím se Česká republika umístila na 32. místě v žebříčku nejvyspělejších zemí. V celém sledovaném období se hodnota HDI České republiky udržovala nad 0,800, což ji řadí do kategorie zemí, s velmi vysokým lidským rozvojem.

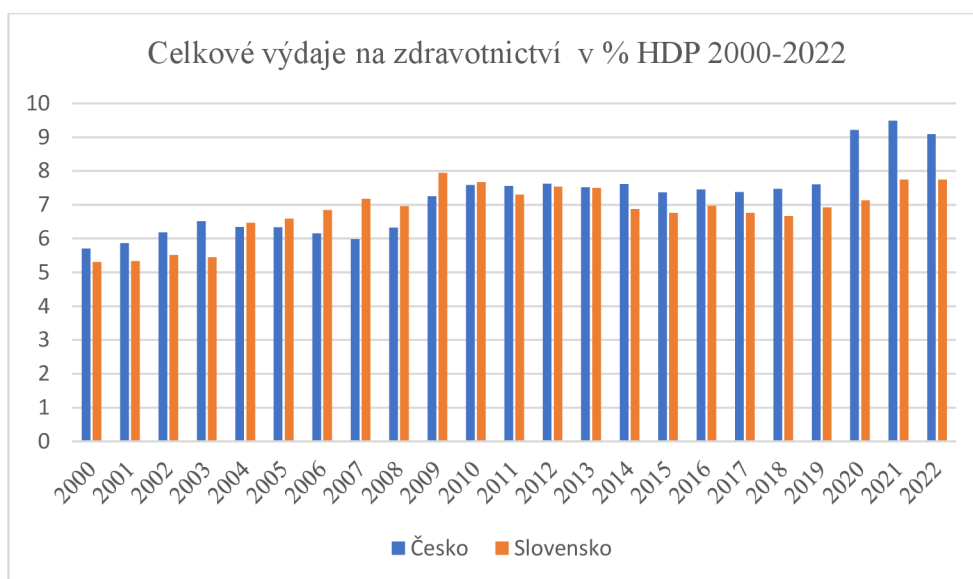
Slovensko od roku 2000 také zvyšovalo hodnotu HDI, a dařilo se to stabilně bez kolísání až do roku 2019. V roce 2020 klesla hodnota HDI z 0,863 na 0,860. Podobně jako v České republice, i na Slovensku se hodnota HDI snižovala až do roku 2021, kdy dosáhla hodnoty 0,848. Přestože Slovensko udržovalo dlouho rostoucí trend, hodnota HDI se teprve až v roce 2005 přehoupla přes hranici 0,800, která dělí nejvyspělejší státy od těch méně vyspělých. Pomohlo tomu především členství v EU, které v roce 2004 přineslo největší meziroční nárůst hodnoty HDI za sledované období.

4.1.5 Zdravotní péče

4.1.5.1 Výdaje na zdravotnictví

Financování zdravotnictví můžeme rozdělit na dva způsoby. Prvním způsobem je financování státním rozpočtem z daní, tento způsob je ilustrován grafem č. 6. Druhý způsob financování je soukromým sektorem, a to zdravotními pojišťovnami nebo vlastními úspory. Podíl těchto výdajů je znázorněn grafem č.7.

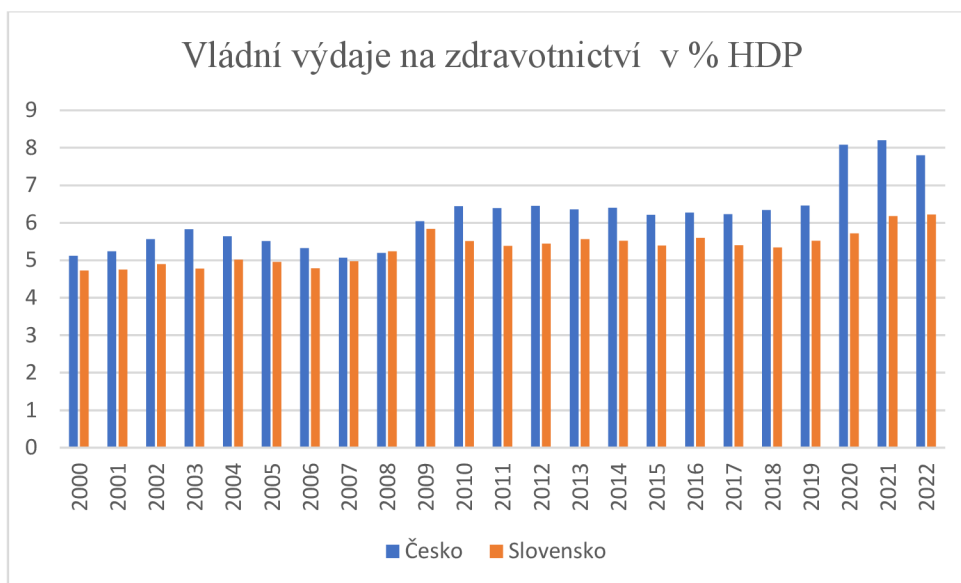
Graf 6: Celkové výdaje na zdravotnictví v letech 2000-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD (2024)

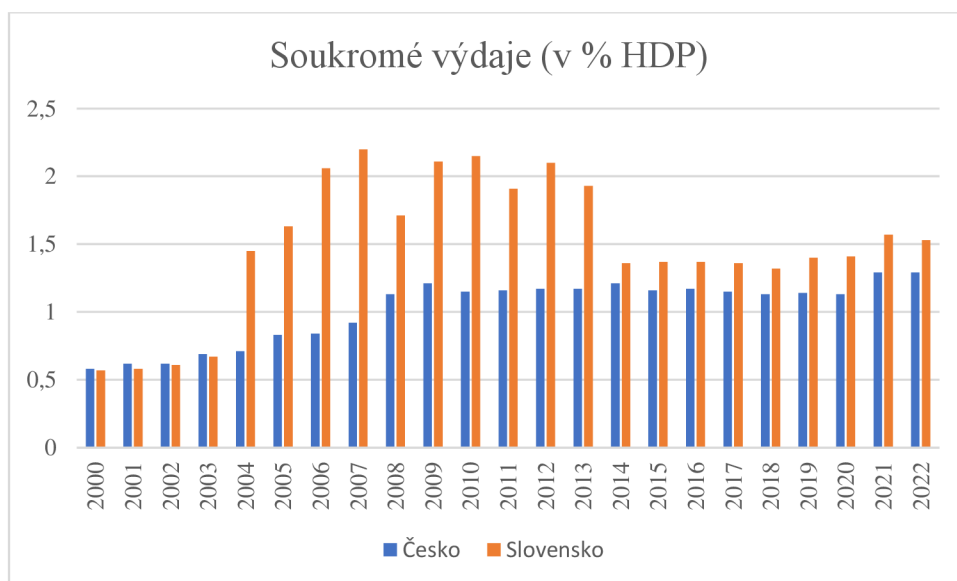
Na grafu č.6 lze pozorovat celkové roční výdaje na zdravotnictví v České republice a Slovensku, vyjádřené jako procento HDP. Za celé sledované období, tedy v letech 2000-2022 je podíl na HDP u obou zemí velmi podobný. Oba státy si od roku 2000 do roku 2019 udržují podíl mezi 5 až 8 %. Česká republika vykazovala tento podíl vyšší v letech 2000-2003, zatímco od roku 2004 do 2010 se na první místo dostalo Slovensko s vyšším podílem na HDP. Od roku 2011 vede v procentuálním podílu Česká republika až dodnes. V období pandemie v letech 2020 až 2021 podíl rychle stoupl podíl v České republice, dosahující v roce 2021 hodnoty 9,49 %. Z grafu lze vypočítat, že trend je rostoucí, ale velmi pomalu. Česká republika i Slovensko patří mezi země EU s nejnižším podílem výdajů na zdravotnictví vzhledem k HDP. Dále je třeba brát v úvahu, že obě země vykazují rozdílnou hodnotu ročního HDP.

Graf 7: Vládní výdaje na zdravotnictví v letech 2000-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD (2024)

Graf 8: Soukromé výdaje na zdravotnictví v letech 2000-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD (2024)

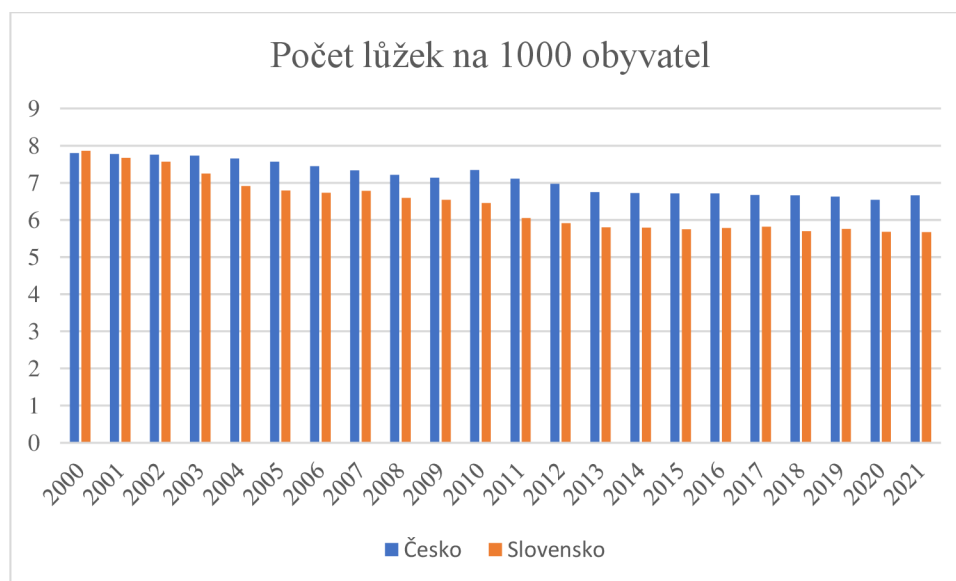
Grafy č. 7 a 8 nám vyjadřují podíl vládních a soukromých neboli nepovinných výdajů poskytnutých na zdravotnictví. Z grafů lze vyčíst, že u obou zemí převládají na zdravotnictví výdaje veřejné, tedy ze státního rozpočtu. Česká republika si po celou časovou řadu s výjimkou roku 2009 udržuje prvenství v procentech vládních výdajů na zdravotnictví. S příchodem krize v roce 2020 se procentuální podíl veřejných výdajů zvýšil více než na

Slovensku, kde se podíl zvýšil mírně. Slovensko mělo od roku 2000 do roku 2003 poměrně stejnou hodnotu soukromých výdajů jako Česká republika. Poměr těchto výdajů se udržoval nad 0,5 % (v ČR až do roku 2004). Se vstupem do EU v roce 2004 však prudce stoupl podíl soukromých až na 1,45 % a do roku 2007 se nadále zvyšoval až na hodnotu 2,2 %. V dalším roce se snížil na 1,71 % ale v letech 2009 až 2013 se znovu udržoval u hranice 2 %. V dalších letech se Slovensko drželo kolem hodnoty 1,3 % až do období pandemie covidu, kdy hodnota lehce stoupla na 1,5 %.

4.1.5.2 Dostupnost zdravotní péče

OECD při výpočtu celkového počtu nemocničních lůžek zahrnuje všechna lůžka, která jsou pravidelně udržována, personálně zajištěna a okamžitě k dispozici pro péči o nové pacienty.

Graf 9: Celkový počet nemocničních lůžek na 1000 obyvatel v letech 2000-2021

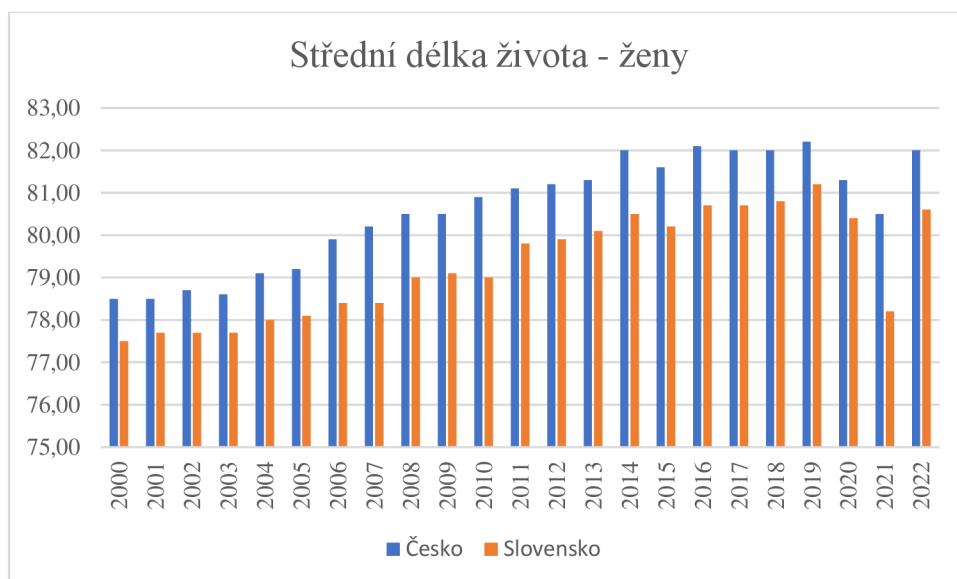
Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD (2024)

Celkový počet lůžek se u obou zemí v průběhu let pomalým tempem snižuje. V roce 2001 vykazovalo Slovensko vyšší počet o 0,06 lůžka na 1000 obyvatel než Česká republika a to 7,86. To však byl poslední rok, kdy Slovensko mělo počet vyšší. Od tohoto roku počet lůžek na Slovensku klesá výrazněji než v České republice. Česká republika si mezi lety 2012 až 2021 drží počet lůžek mezi 6,54 až 6,97 na 1000 obyvatel. Slovensko v tomto horizontu let mělo počet lůžek mezi 5,67 až 5,91. I přes mírný pokles se obě země drží nad průměrem EU.

4.1.6 Střední délka života

Při analýze vývoje střední délky života v letech 2000-2022 bude provedena komparace mezi státy zvláště pro ženy a muže, neboť se jejich věk úmrtnosti odlišuje.

Graf 10: Vývoj střední délky života žen v letech 2000-2022

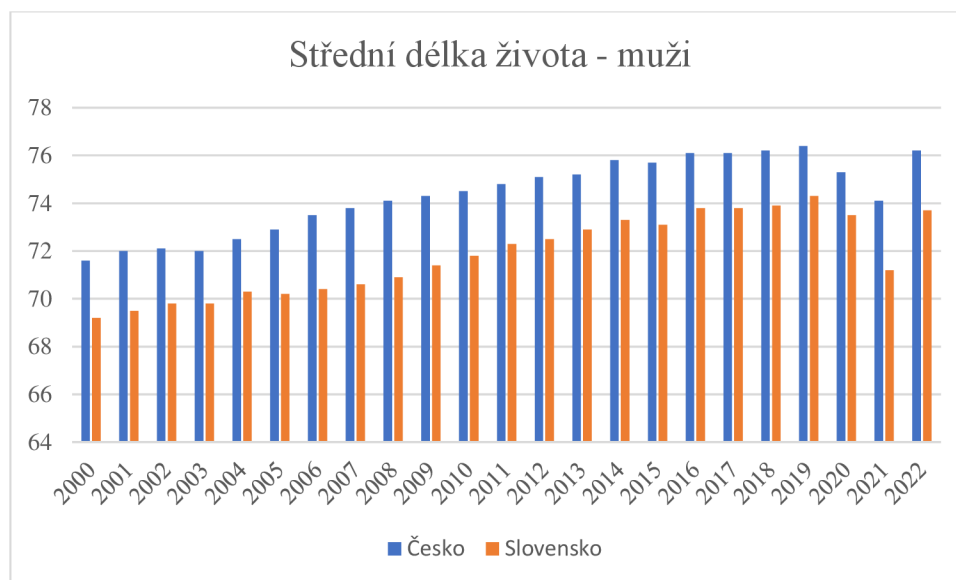

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD (2024)

Trend rostoucí střední délky života žen od roku 2000 do roku 2019 až na kolísání mezi některými roky, se vyvíjí pro obě země podobně. Velmi mírný pokles zaznamenala Česká republika v roce 2003, kdy pokles činil 0,1 roku. V tomto roce zůstala hodnota na Slovensku konstantní. Z roku 2008 na rok 2009 se mírně věk zvýšil o 0,1 roku na Slovensku, zatímco v ČR byla hodnota konstantní. Prudší nárůst vykázala ČR v roce 2014, kdy se střední délka života zvýšila o 0,7 roku a na Slovensku „pouze“ o 0,4 roku.

S přicházející koronavirovou krizí a rostoucí úmrtností v jejím důsledku se střední délka života obou zemí začala snižovat. V České republice nebylo snížení tak prudké, jako na Slovensku. V roce 2021 klesla slovenská hodnota oproti roku 2019, kdy byla hodnota před pandemií nejvyšší, o 3 roky. V roce 2022 se střední délka života začala opět stabilizovat a u České republiky dosáhla 82 let, jako tomu bylo například v roce 2018. Nejvyšší průměrný věk, kterého ženy dosáhly, byl zaznamenán v roce 2019, kdy v ČR byla tato hodnota stanovena na 82,2 roku a na Slovensku 81,2 roku. Slovensko po celou sledovanou časovou řadu vykazuje nižší hodnoty než Česká republika v průměru o 1,5 až 2 roky.

Graf 11: Vývoj střední délky života mužů v letech 2000-2022

Zdroj: Vlastní zpracování dle OECD (2024)

Při pohledu na graf je patrné, že střední délka mužů je výrazně nižší, než u žen. Vývoj trendu je však podobný jako u žen, tedy rostoucí až do roku 2019, kdy obě země dosáhly na nejvyšší hodnotu za celé sledované období. V České republice v tomto roce byla vypočítána hodnota 76,4 let, zatímco na Slovensku 74,3 let. Za celou časovou řadu nejsou vidět výrazné výkyvy hodnot, které jsme mohli vidět u předchozího grafu. Během pandemie v ČR klesla hodnota z roku 2019 (76,4 let) na hodnotu 74,1 let, vykázanou v roce 2021. Na Slovensku v roce 2019 dosáhla hodnota střední délky života u mužů 74,3 let a v roce 2021 klesla na 71,2 let, což představuje pokles o 2,9 let. Rokem 2022 se hodnota zase zvýšila. Česká republika dále dominuje vyšší hodnotou tohoto ukazatele. Na Slovensku se hodnota zvýšila na 73,7 let a v ČR 76,2 let.

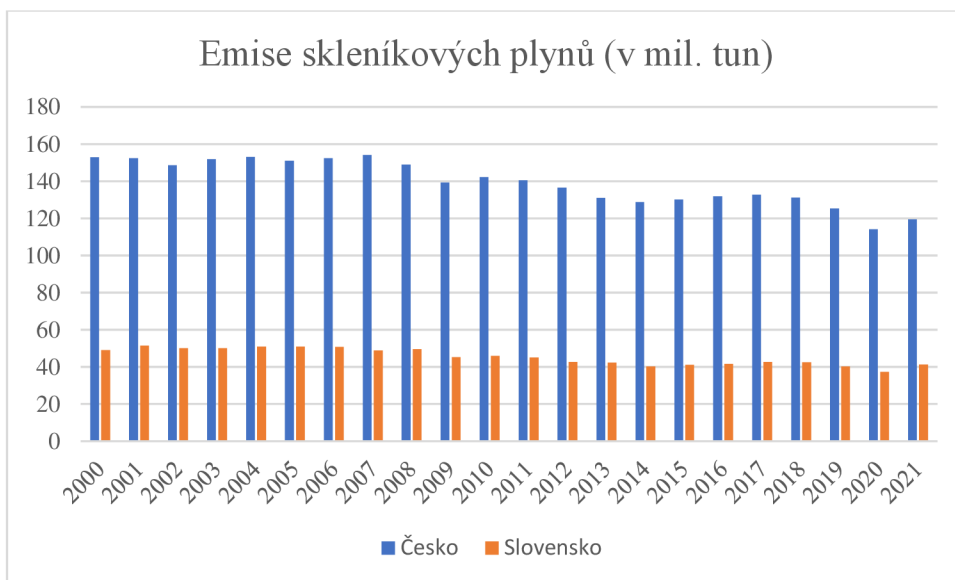
4.1.7 Životní prostředí

V této kapitole je zaměřena na kvalitu ovzduší v analyzovaných státech a pro analýzu byli vybráni ukazatele: celkových emisí skleníkových plynů, obsah oxidu síry v ovzduší.

4.1.7.1 Celkové emise skleníkových plynů

Skleníkové plyny zahrnují sedm plynů, které nepříznivě ovlivňují klima na Zemi. Mezi tyto plyny se řadí oxid uhličitý, metan, oxid dusný a fluorované skleníkové plyny například chlorofluoruhlodíky, nebo fluorid sírový.

Graf 12: Celkové emise skleníkových plynů v letech 2000-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle Eurostatu (2024)

Graf č.12 zobrazuje počet milionů tun emisí skleníkových plynů, které obě země za sledované období do ovzduší vypustili. Z tohoto grafu je patrné, že v znečišťování silně dominuje Česká republika, která ročně produkuje téměř o 100 milionů tun skleníkových plynů více než Slovensko. Tím se řadí mezi sedm evropských zemí, které patří k největším znečišťovatelům ovzduší (Eurostat, 2024).

Trend u České republiky je mírně klesající, i když pořád dosahuje velmi vysokých hodnot. Relativně výraznější snížení lze spatřit v roce 2009, kdy ve světě propukla hospodářská krize a emise klesly na 139,3071 milionů tun. Od té doby se emise pohybovaly v rozmezí 120 až 140 milionů tun. Další útlum emisí nastal v roce 2020 s příchodem covidu a plošnými karanténami, kdy lidé nemohli chodit do zaměstnání a průmysl se zpomalil.

Nejvyšších hodnot dosáhly emise v České republice v roce 2007, a to 154 milionů tun. Největším producentem skleníkových plynů v roce 2021 byl sektor výroby elektřiny a tepla, který se podílel na 32 % vyprodukovaných emisích, za ním následoval průmysl a doprava (Fakta o klimatu,2024).

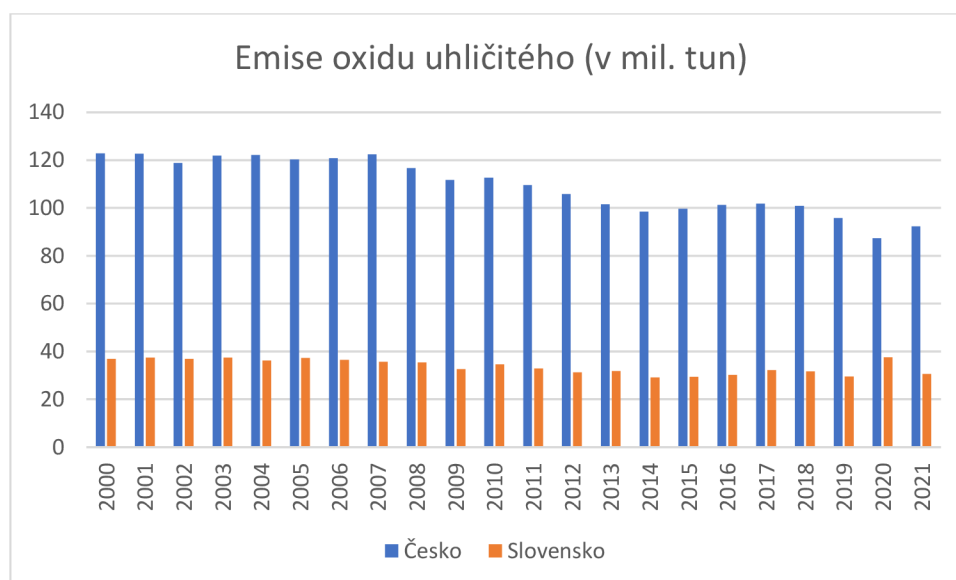
Při pohledu na emise Slovenska, lze spatřit hodnoty poněkud příznivější pro životní prostředí. Do roku 2008 se Slovensko pohybovalo téměř konstantně kolem hodnot 50 milionů tun, až do roku 2009. Hospodářská krize v roce 2009 se projevila i na emisích Slovenska, kde emise skleníkových plynů klesly na 45 milionů tun. Nejvyšších hodnot emisí

dosáhlo Slovensko v roce 2001, kdy dosáhly 51,367 milionů tun. Slovensko se dlouhodobě řadí mezi 10 nejmenších znečišťovatelů ovzduší v Evropské unii. Největším producentem skleníkových plynů na Slovensku v roce 2021 byl sektor průmyslu, následovaný dopravou a budovami (Fakta o klimatu, 2024).

4.1.7.2 Emise oxidu uhličitého

OECD při zpracování dat CO₂ zahrnuje pouze hrubé přímé emise ze spalování fosilních paliv, které jim poskytuje Mezinárodní energetická agentura. Tyto plyny však vznikají i během kompostování, nebo uvolňováním ze země při odlesňování.

Graf 13: Emise oxidu uhličitého v letech 2000-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2024)

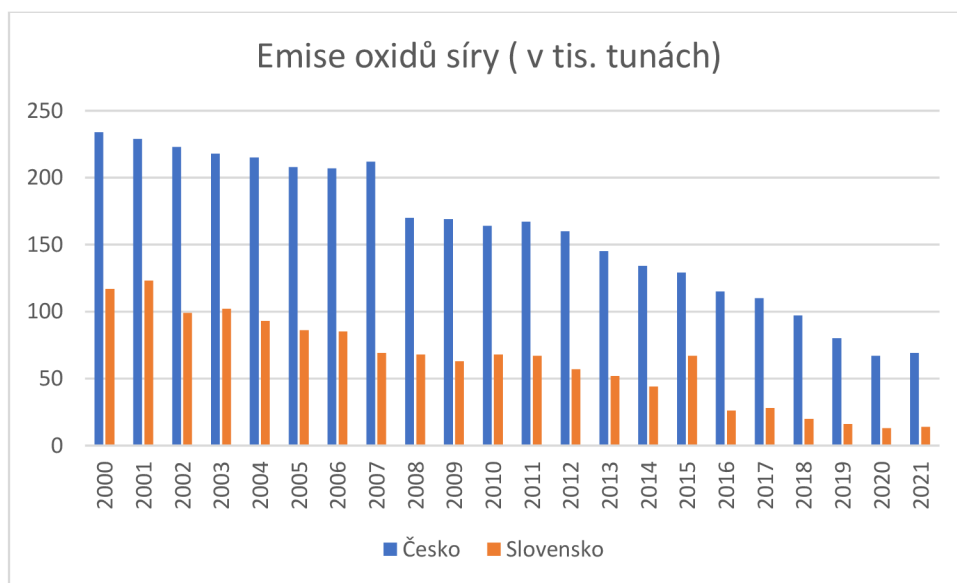
Od počátku sledovaného období v roce 2000 až do roku 2021 docházelo v České republice k postupnému poklesu emisí CO₂ do ovzduší. V roce 2000 činily emise CO₂ 122,8 milionů tun, což představuje nejvyšší hodnotu. Následovala období mírné fluktuace, avšak výraznější pokles emisí byl zaznamenán mezi lety 2008 až 2013. V tomto období emise klesly ze 122,4 milionů tun na 101,6 milionů tun. Tento pokles mohl být v důsledku hospodářské krize, zlepšením účinnosti průmyslových procesů nebo snižováním závislosti na uhlí. Poté pokles emisí CO₂ pokračoval, avšak mírnějším tempem, až do roku 2021, kdy činily 92,3 milionů tun.

Podobně jako v České republice, i na Slovensku docházelo k poklesu emisí oxidu uhličitého v průběhu sledovaného období od roku 2000 do roku 2021. Vývoj těchto emisí vykazuje mírný pokles s občasnými kolísáními v jednotlivých letech. Nejnižší hodnotu vykázalo v roce 2019 a to 27,6 milionů tun. Nejvyšší hodnotou byla 37,4 v letech 2001 a 2003. Slovensko se tím stále řadí mezi státy, které nejméně znečišťují ovzduší tímto plynem.

4.1.7.3 Emise oxidů síry

V teoretické části je zmíněno, že emise oxidů síry se vyskytují primárně v hustě obydlených oblastech. To je způsobeno tím, že tyto emise vznikají v průběhu spalování fosilních paliv při vytápění obydlí. Tím pádem ale také vznikají při výrobě energie a tepla v elektrárnách nebo během používání spalovacích motorů. Tento plyn je pro ovzduší nebezpečný nejen pro to, že otepluje planetu, ale také protože způsobuje kyselé deště. Následující graf znázorňuje počet těchto plynů vyprodukovaných za období let 2000-2021.

Graf 14: Emise oxidů síry v letech 2000-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle OECD (2024)

Česká republika vykazuje velmi vysoký podíl emisí oxidů síry, které vypouští do ovzduší a tím se řadí mezi největší znečišťovatele tímto plynem v Evropě. Trend, který Česká republika vykazuje je převážně klesající. Emise prudce klesly v roce 2008 a to z 212 tisíc tun na 170 tisíc tun. Následně došlo k mírnému nárůstu v letech 2014 až 2016, avšak

od roku 2017 opět pokračoval trend poklesu. Rok s nejnižší hodnotou byl rok 2020, kdy vykazoval 67 tisíc tun SO_x. V roce 2021 však hodnota mírně stoupla na 69 tisíc tun.

Slovensko si vede i v těchto emisích podstatně lépe než ČR. SR vykazuje také klesající trend až na některé roky, kde hodnota kolísala. Největší výkyv byl v roce 2015, kdy z hodnoty 44 tisíc tun v roce 2014 vzrostla hodnota na 67 tisíc tun. Nejnižší hodnotu však vykázal rok 2020 a to 13 tisíc tun. Slovensko se tak řadí mezi Evropské země, které produkují nízké množství tohoto plynu.

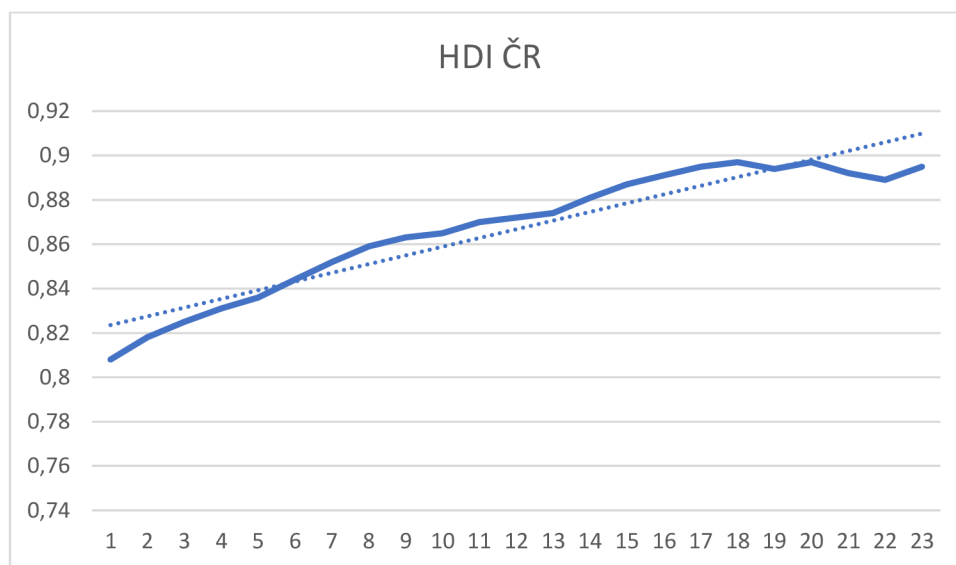
4.2 Predikce časových řad HDI

Tato kapitola se věnuje predikci budoucí hodnoty HDI České republiky a Slovenska pomocí lineární trendové funkce. Tato lineární trendová funkce umožňuje relativně jednoduchou interpretaci trendů v čase a poskytuje představu o vývoji HDI.

4.2.1 Predikce vývoje HDI České republiky

Graf číslo 15 znázorňuje lineární trend HDI České republiky v čase, pro představu a ujasnění, že zvolená lineární funkce pro predikci časové řady byla vhodně zvolená. Na ose y jsou hodnoty indexu HDI a na ose x jsou hodnoty „t“, které zastupují sledované roky.

Graf 15: Vývoj HDI v ČR v letech 2000-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle UNDP (2024)

Po zadání těchto hodnot do programu SAS studio, viz obrázek 1, vyšli následující informace: Koeficient determinace je 0,9068 což znamená, že model vysvětluje 91 % variability závislé proměnné. „F value“ nám udává hodnotu významnosti modelu, v tomto případě je model statisticky významný a vhodný pro predikce, což dokazuje i p–hodnota, která je menší než 0,0001 a tím i tedy menší než alfa. M.S.E nese hodnotu 0,00874, a ta také dokazuje přesnost modelu. Parameter estimates nám udávají hodnotu koeficientů β_0 , β_1 , přičemž hodnota pro β_0 je rovna 0,81963 a pro parametr β_1 vypočítána jako 0,00393. Rovnice pro naši predikci tedy vypadá následovně:

$$Y' = 0,81963 + 0,00393 * t$$

Pro predikci stačí již dosadit za “t” hodnotu požadovaného roku pro který predikci děláme, např. pro rok 2023 je to hodnota 24. Výpočet rovnice nám tedy udává, že zjištěná hodnota HDI rozvojovým Programem OSN by mohla v roce 2023 dosahovat hodnoty 0,914, a v roce 2024 dokonce až 0,918.

Obrázek 2: Výsledky programu SAS studio pro ČR

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	1	0.01560	0.01560	204.35	<.0001
Error	21	0.00160	0.00007633		
Corrected Total	22	0.01720			

Root MSE	0.00874	R-Square	0.9068
Dependent Mean	0.86674	Adj R-Sq	0.9024
Coeff Var	1.00798		

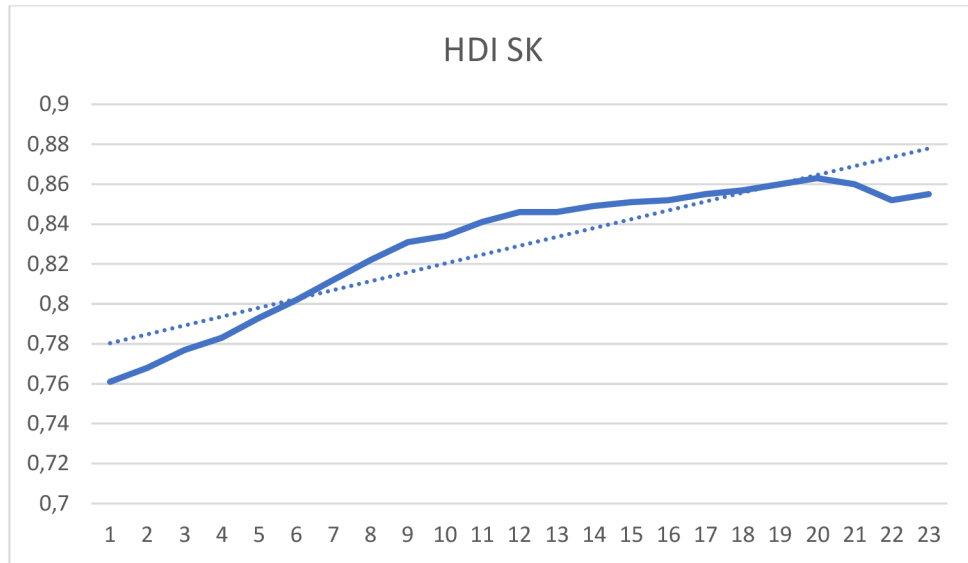
Parameter Estimates						
Variable	Label	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	Intercept	1	0.81963	0.00377	217.66	<.0001
t	t	1	0.00393	0.00027463	14.30	<.0001

Zdroj: vlastní zpracování, SAS Studio

4.2.2 Predikce vývoje HDI Slovenské republiky.

Graf č. 16 představuje také vizuální reprezentaci lineárního trendu vývoje HDI Slovenské republiky v průběhu vybraných let. Cílem grafu je demonstrovat jeho vývoj, který má potvrdit, že vybraná metoda lineární funkce byla zvolena správně.

Graf 16: Vývoj HDI v SK v letech 2000-2021

Zdroj: vlastní zpracování dle UNDP (2024)

Model, který byl vytvořen pro predikci Slovenského HDI programem SAS studio je vysvětlený model z 85 %, což znamená, že hodnota koeficientu determinace je 0,8501, viz obrázek 3. Metoda ANOVA vyjadřuje, že model je statisticky významný, což znamená že je vhodný i pro predikce. Parametry modelu jsou vypočítány pro $\beta_0 = 0,77589$ a $\beta_1 = 0,00444$. Tím bude rovnice pro predikci vypadat takto: $Y' = 0,77589 + 0,00444 \cdot t$. Při dosazení příslušného roku, pro který predikci modelujeme, pro rok 2023 $t = 24$, vyjde predikce HDI na 0,879 a v roce 2024 by mohla hodnota HDI na Slovensku stoupnout až na hodnotu 0,884.

Obrázek 3: Výsledky programu SAS studio pro SR

Analysis of Variance					
Source	DF	Sum of Squares	Mean Square	F Value	Pr > F
Model	1	0.01992	0.01992	119.06	<.0001
Error	21	0.00351	0.00016731		
Corrected Total	22	0.02343			

Root MSE	0.01293	R-Square	0.8501
Dependent Mean	0.82913	Adj R-Sq	0.8429
Coeff Var	1.56006		

Parameter Estimates						
Variable	Label	DF	Parameter Estimate	Standard Error	t Value	Pr > t
Intercept	Intercept	1	0.77589	0.00558	139.17	<.0001
t	t	1	0.00444	0.00040661	10.91	<.0001

Zdroj: vlastní zpracování, SAS Studio

Pro přehled všech hodnot, kterých HDI nabývalo ve sledovaných rocích a se kterými bylo pracováno v modelu predikce, byla sestavena tabulka viz níže. Vývoj HDI byl podrobně popsán pod sloupcovým grafem v analytické části.

Tabulka 1: Hodnoty a predikce HDI

rok	HDI ČR	HDI SK	t
2000	0,808	0,761	1
2001	0,818	0,768	2
2002	0,825	0,777	3
2003	0,831	0,783	4
2004	0,836	0,793	5
2005	0,844	0,802	6
2006	0,852	0,812	7
2007	0,859	0,822	8
2008	0,863	0,831	9
2009	0,865	0,834	10
2010	0,870	0,841	11
2011	0,872	0,846	12
2012	0,874	0,846	13
2013	0,881	0,849	14
2014	0,887	0,851	15
2015	0,891	0,852	16
2016	0,895	0,855	17
2017	0,897	0,857	18
2018	0,894	0,860	19
2019	0,897	0,863	20
2020	0,892	0,860	21
2021	0,889	0,852	22
2022	0,895	0,855	23
Predikce 2023	0,914	0,879	24
Predikce 2024	0,918	0,884	25

Zdroj: vlastní zpracování dle UNDP, (2024) a vlastních výpočtů

5 Výsledky a shrnutí

5.1 Shrnutí vybraných ukazatelů životní úrovně za období 2000-2022

5.1.1 HDP na obyvatele

V České republice vývoj HDP od přelomu tisíciletí do roku 2008, tedy do období před celosvětovou ekonomickou krizí, zaznamenal pozitivní růst HDP. I přes kolísání mezi některými roky a recesí v letech 2012-2014 zaznamenává HDP stále pozitivní dynamiku. Navzdory výrazně nižší hodnotě HDP má Slovensko pravidelný roční růst této hodnoty.

Kromě krize v roce 2009 a pandemie covid-19 v letech 2020-2022, Slovensko nepoznalo žádný významný pokles hodnoty HDP během recese v roce 2012. Z tohoto srovnání vyplývá, že obě země poznamenaly podobné trendy, avšak s rozdíly v intenzitě růstu a vlivu ekonomických krizí. ČR zaznamenala vyšší nárůst HDP ale také výraznější výkyvy, zatímco na Slovensku byl trend růstu stabilnější, ale značně pomalejší. Také hodnota HDP je v ČR výrazně vyšší, než Slovensko.

5.1.2 Nezaměstnanost

V rámci analýzy vývoje nezaměstnanosti v České a Slovenské republice od roku 2000 do roku 2022 lze pozorovat významné rozdíly v míře nezaměstnanosti mezi oběma zeměmi. Česká republika se vyznačuje nižší mírou nezaměstnanosti ve srovnání se Slovenskem. Tato situace může být částečně odrazem vyšší životní úrovně v Česku, kde míra nezaměstnanosti od roku 2000 klesala a v roce 2019 dosáhla historického minima 2 %. Naopak Slovensko má vyšší míru nezaměstnanosti, která se od roku 2000 do roku 2004 pohybovala mezi 17,7 % až 19,5 %. Nicméně i v případě Slovenska je patrný dlouhodobý trend klesající míry nezaměstnanosti, která v roce 2019 dosáhla historického minima 5,7 %. Tyto rozdíly v míře nezaměstnanosti odrážejí komplexní socioekonomické faktory a strukturální rozdíly mezi oběma zeměmi, což je důležité zohlednit při porovnávání životní úrovně a ekonomického rozvoje mezi Českou republikou a Slovenskem.

Covid-19 se projevil i v nezaměstnanosti, a nejen že zvýšil její hodnotu, ale měl dopad na člověka samotného skrz jeho duševní zdraví a také ekonomický blahobyt. Lidé, kteří ztratili zaměstnání se cítili více osamělí a vyřazení ze společnosti než ti, kteří si zaměstnání udrželi.

5.1.3 **Vzdělání**

Terciární vzdělání v České republice a na Slovensku není ve srovnání se státy Evropské unie finančně náročné, přičemž výdaje na terciární vzdělání v poměru k HDP jsou podprůměrné. To může ovlivnit dostupnost i kvalitu vysokoškolského vzdělání obou zemí a tím následně kariérní možnosti a životní úroveň. Rozdíly v podílu výdajů na terciální vzdělání vzhledem k HDP mezi Českou republikou a Slovenskem naznačují rozdílné postavení obou zemí v oblasti financování a prioritizace terciárního vzdělání. I přesto, že Česká republika disponuje vyšší hodnotou HDP než Slovensko, její podíl výdajů na terciální vzdělání vzhledem k HDP je nižší. Tento faktor signalizuje možnou menší investici do lidského kapitálu a vzdělání v České republice ve srovnání se Slovenskem.

Dle Bílé knihy terciárního vzdělávání MŠMT (2008) byla kvalita českého vysokoškolského vzdělání v letech 2000 až 2006 označena jako průměrná ve srovnání s EU-27 a potýkala se s řadou problémů. Těmi byli například omezené schopnosti reagování na změny trhu práce, kvalifikační potřeby zaměstnavatelů, nerovnováha v odpovědnosti a pravomocech správních rad, managementu a akademických senátů a také neschopnost spolupracovat s podniky. Proto byla nezbytná reforma vysokoškolského vzdělání.

Nízké výdaje České republiky na terciální vzdělání může být způsobeno nižším počtem vysokoškolských studentů, neboť od roku 2012 klesaly nejen podíl výdajů na toto vzdělání, ale také počet absolventů vysokých škol, nebo již zmíněnou sníženou dostupností vysokoškolského vzdělání. Další vysvětlení, kterým můžeme podložit hluboký propad výdajů na vzdělání v období „covidovém a před covidovém“ je to, že v době pandemie musela Česká vláda alokovat své zdroje do jiných sektorů pro podporu své ekonomiky. Je to však paradox, neboť HDP v České republice i přes období covidu prudce rostlo. Tím můžeme potvrdit myšlenky, že HDP opravdu nereflektuje životní úroveň ve všech směrech. Počet absolventů terciárního vzdělání mezi oběma zeměmi mohou odrážet různé demografické, socioekonomické a vzdělávací faktory, které ovlivňují dostupnost, zájem o vzdělání a dlouhodobé trendy ve vzdělávání. Když si však uvědomíme, že má Slovensko o polovinu méně obyvatel, můžeme říci, že podíl absolventů na obyvatele je velmi podobný.

5.1.4 **HDI**

V České republice se HDI pohybuje nad úrovní 0,800, již od počátku sledovaného období, což ji řadí mezi země s velmi vysokým lidským rozvojem. Růst HDI byl v Česku stabilní až do roku 2018, kdy docházelo k mírnému zpomalení. V roce 2019 a 2020 došlo ke

snížení hodnoty HDI, což bylo ovlivněno pandemií covid-19. V roce 2021 dosáhl HDI České republiky hodnoty 0,889, což ji umístilo na 32. místo v žebříčku vyspělých zemí.

Na Slovensku byl trend růstu HDI také pozitivní a stabilní. Až do roku 2020 došlo ke snížení hodnoty HDI podobně jako v České republice. Přestože Slovensko dosáhlo hodnoty HDI nad 0,800 již v roce 2005, stále zaostává za Českou republikou, což může být způsobeno nižší hodnotou HDP a střední délkou života, které jsou nižší v celém sledovaném období.

Celkově lze tedy říci, že i přes určité fluktuace, obě země si udržely trend růstu. Nicméně, i když se Česká republika umísťuje výše v žebříčku vyspělých zemí, obě země se pohybují v kategorii s velmi vysokým lidským rozvojem, což značí relativně vysokou úroveň životního standardu v obou zemích.

5.1.5 Zdravotní péče

Celkové roční výdaje na zdravotnictví v České republice a Slovensku se od roku 2000 do 2020 pohybují mezi 5 až 8 % HDP, přičemž ČR vykazuje vyšší hodnoty v první polovině sledovaného období a od roku 2011 znovu převládá. I přes vyšší HDP Česká republika vynakládá na zdravotnictví méně prostředků než Slovensko.

Veřejné výdaje na zdravotnictví dominují v obou zemích, přičemž ČR si udržuje prvenství v procentuálním podílu vládních výdajů. I přesto, že Česká republika má poměrně nízké výdaje na zdravotnictví k podílu HDP, tak podíl financování veřejným sektorem je velmi vysoký. Dle ČSÚ a jejich šetření zdravotnických účtů v ČR, hradí zdravotní pojišťovny až dvě třetiny běžných nákladů na tuto péči. Soukromé výdaje na Slovensku prudce stouply po vstupu do EU v roce 2004, avšak od roku 2009 se stabilizovaly.

Celkový počet lůžek v nemocnicích obou zemí se snižuje, přičemž ČR má mírně vyšší hodnoty než Slovensko. I přes to mají obě země tento počet nad průměrem EU.

Tyto ukazatele svědčí o podobné úrovni zdravotní péče v obou zemích, s ČR, která má sice vyšší HDP, ale vynakládá méně prostředků na zdravotnictví než Slovensko.

5.1.6 Střední délka života

Trend střední délky života žen i mužů v České republice a na Slovensku od roku 2000 do roku 2019 ukazuje převážně rostoucí tendenci, což je jedním z indikátorů vyšší životní úrovně obyvatelstva. Pandemie covidu-19 však způsobila pokles střední délky života v obou zemích, s větším úbytkem na Slovensku. To může svědčit o horší situaci v

zdravotnictví a dopadech pandemie na zdraví obyvatel. I když byla nadměrná úmrtnost u mužů vyšší než u žen v době pandemie, je dle OECD (2021) pravděpodobné, že ženy budou následky Covidu-19 pociťovat déle než muži, neboť se potýkaly s pandemií nejen v zaměstnání, ale musely také pečovat o vlastní domácnost a rodinu. Také se lidem nahromadili zdravotní rizika, která si s sebou nesou do budoucna, jako je například nárůst hmotnosti, zvýšená konzumace alkoholu nebo kouření a s tím spojená zdravotní rizika.

Nejvyšší hodnoty střední délky života byly zaznamenány v ČR v roce 2019, kdy dosáhla ženy průměrného věku 82,2 let a muži 76,4 let. Na Slovensku byly odpovídající hodnoty 81,2 let pro ženy a 74,3 let pro muže. I přes mírný pokles v roce 2021 zůstává ČR na vyšší úrovni než Slovensko v hodnotě střední délky života obou pohlaví.

5.1.7 Životní prostředí

Česká republika vypouští vyšší množství nebezpečných plynů než Slovensko, což má vliv na kvalitu životního prostředí, a tedy i na životní úroveň obyvatel obou zemí. Čím vyšší emise skleníkových plynů, tím horší je obvykle kvalita ovzduší a tím i životní podmínky. Česká republika vykazuje sice mírně klesající trend emisí, ale stále dosahuje velmi vysokých hodnot, což může negativně ovlivnit zdraví obyvatel a jejich životní úroveň. Naopak, Slovensko má nižší emise a dlouhodobě se řadí mezi země s nižším znečištěním, což může přispět k lepším životním podmínkám obyvatel. Tento rozdíl může být způsoben, tím, že Česká republika je stále více průmyslovější zemí než Slovensko.

5.1.8 Predikce hodnot HDI

V závěru praktické části byla provedena predikce hodnot HDI s cílem zjistit jakým směrem se tento index bude ubírat v následující době obou analyzovaných zemí. Použita byla lineární trendová funkce, která umožnila relativně jednoduchou a rychlou interpretaci následujícího trendu v čase a poskytla představu o vývoji HDI.

Na základě této analýzy bylo zjištěno, že modely pro Českou republiku i Slovensko dosahují vysoké míry variability a že jsou pro predikci vhodné. Na základě toho byla po vypočítání lineárního vzorce stanovena budoucí hodnota České republiky pro rok 2023 na 0,914 a pro rok až na 0,918. Slovensku predikoval model také pozitivní trend a budoucí zvýšení hodnoty HDI v roce 2023 na 0,879 a v roce 2024 až 0,884. To by mělo držet Českou a Slovenskou republiku stále mezi zeměmi s nejvyšším Indexem lidského rozvoje.

6 Závěr

Cílem bakalářské práce bylo poskytnout ucelený obraz o vývoji životní úrovně České a Slovenské republiky od počátku milénia až do roku 2022 a ověřit, zda životní úroveň Slovenska zaostává za tou Českou. K porovnání životní úrovně byli použity makroekonomické i sociologické ukazatele, včetně indexu lidského rozvoje.

Na základě této analýzy byly identifikovány klíčové trendy a rozdíly mezi oběma zeměmi v jednotlivých oblastech zkoumaných ukazatelů. V oblasti ekonomického vývoje jsme zaznamenali pozitivní růst HDP na osobu v obou zemích, přičemž Česká republika vykazuje vyšší hodnoty, avšak s většími výkyvy, zatímco Slovensko má stabilnější trend růstu, avšak pomalejší. Nižší míra nezaměstnanosti v České republice naznačuje vyšší životní úroveň v porovnání se Slovenskem, které počátkem roku 2000 vykazovalo velmi vysoký podíl nezaměstnanosti, a i přes jeho snižování postupem let vykazuje stále vysoké hodnoty. Vysoká nezaměstnanost má nejen nepříznivý vliv na stát jako takový ale také na samotné jedince, kteří si práci najít nemohou, přesto, že by chtěli. V nezaměstnanosti se projevil i Covid-19, nejen že zvýšil její hodnotu, ale měl dopad na člověka samotného skrz jeho duševní zdraví a také jeho ekonomický blahobyt. Lidé, kteří ztratili zaměstnání se cítili více osamělí a vyřazení ze společnosti než ti, kteří si zaměstnání udrželi.

V oblasti vzdělání bylo zjištěno, že obě země mají relativně nízké výdaje na terciární vzdělání ve srovnání s ostatními státy EU. ČR svými výdaji na terciární vzdělání v roce 2018 velmi propadla a oproti Slovensku vykazuje mnohokrát nižší výdaje k % HDP. Důsledkem nižších výdajů na terciární vzdělání může být omezená dostupnost a nižší kvalita terciárního vzdělání v České republice. Tento faktor může dlouhodobě ovlivňovat ekonomický rozvoj a konkurenceschopnost České republiky v globálním kontextu. Někteří studenti se nemusí díky limitům dostat na VŠ, nebo úplně ztratí motivaci studovat dál. Tím může být i způsoben pokles vysokoškolských studentů v posledních letech. Naopak, vyšší podíl výdajů na terciární vzdělání vzhledem k HDP ve Slovensku může signalizovat větší prioritizaci vzdělání a investice do lidského kapitálu. To může mít pozitivní dopad na dostupnost, kvalitu a dlouhodobý ekonomický rozvoj Slovenska.

Střední délka života a HDI, jsou ukazatele, které reflektují zdraví obyvatel. ČR vykazuje stále vyšší střední délku života i HDI ve srovnání se Slovenskem, což naznačuje vyšší kvalitu života a lepší dostupnost zdravotní péče. Co se týče výdajů na zdravotní péči, tak je velmi podobná v obou státech

Kvalita ovzduší je mezi státy velmi rozdílná. Česká republika vypouští mnohem vyšší množství emisí než Slovensko, což má vliv na kvalitu životního prostředí, a tedy i na životní úroveň obou zemí. Čím vyšší emise skleníkových plynů, tím horší je obvykle kvalita ovzduší a tím i životní podmínky. Obě země, by však měli zaměřit svou pozornost na ekologické zatížení.

Závěrem lze konstatovat, že jak Česká republika, tak Slovensko dosahují vysoké životní úrovně a životního standardu, přestože se v některých aspektech socioekonomické situace liší. Je důležité si také uvědomit, že životní úroveň a kvalita života jsou komplexní pojmy, které nelze jednoznačně definovat pouze na základě jednoho ukazatele, neboť se země liší také geopolitickým postavením. Analýza těchto ukazatelů nám poskytuje ucelenější pohled na socioekonomický kontext obou zemí a pomáhá s vytvořením představy o tom, jak se země v posledních dvaceti letech vyvíjely a čím si prošly. Navzdory historickým událostem, které obě země prožily od založení ČSR až po současnost, je zřejmé, že obě země dosáhly vysoké úrovně životního standardu ale i přesto zůstává Česká republika v mnoha směrech životní úrovně před Slovenskou republikou.

7 Seznam použitých zdrojů

7.1 Knižní publikace

1. ČERVENKA, Ing. Jan, 2003. *Jak změřit životní úroveň?* SOCIOweb Sociologický webzin [online]. Praha, 2003(2) [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/103_SOCIOweb_2_2003.pdf
2. *Československá vlastivěda*, 1969. II. Praha: Horizont. ISBN 40-007-69.
3. Český statistický úřad, 2023. *Inflace, míra inflace - Metodika* [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace
4. BLAŽEK, Jiří, 2014. *Národní hospodářství*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 9788021069497.
5. BUCHVALDEK, Miroslav, 1986. *Československé dějiny v datech*. Praha: Svoboda. Členská knihnice (Svoboda). ISBN 25-090-86.
6. NOVÝ, Ivan a Alois SURYNEK. *Sociologie pro ekonomy a manažery*. Praha: Grada, 2002. Manažer. ISBN isbn80-247-0384-x.
7. FERNANDO, Jason, 2023. *Gross Domestic Product (GDP): Formula and How to Use It*. Investopedia [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp>
8. FONTINELLE, Amy, 2022. *Standard of Living vs. Quality of Life: What's the Difference?* Investopedia [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/standard-of-living-quality-of-life.asp>
9. HEŘMANOVÁ, Eva, 2012. *Koncepty, teorie a měření kvality života*. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON). Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 978-80-7419-106-0.
10. HELÍSEK, Mojmír, 1996. *Makroekonomie pro bakalářské studium*. Slaný: Melandrium. ISBN 80-901801-5-9.
11. HINDLS, Richard, Markéta ARLTOVÁ, Stanislava HRONOVÁ, Ivana MALÁ, Luboš MAREK, Iva PECÁKOVÁ a Hana ŘEZANKOVÁ, 2018. *Statistika v ekonomii*. [Průhonice]: Professional Publishing. ISBN isbn978-80-88260-09-7.
12. HOLMAN, Robert, 2016. *Ekonomie*. 6. vydání. V Praze: C.H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN isbn978-80-7400-278-6.

13. KAGAN, Julia, 2023. *Life Expectancy: Meaning, Overview, FAQs*. Investopedia [online]. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/l/lifeexpectancy.asp>
14. BIRČIAKOVÁ, Nad'a a Jana STÁVKOVÁ a Veronika ANTOŠOVÁ, 2015. *Evaluating Living Standard Indicators*. DANUBE: Law and Economics Review. 6 (3), ISSN: 1804-6746.
15. KLUFOVÁ, Renata a Zuzana POLÁKOVÁ, 2010. *Demografické metody a analýzy: demografie české a slovenské populace*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika. ISBN 978-80-7357-546-5.
16. KRAFT, Jiří a Pavla BEDNÁŘOVÁ, 2007. *Ekonomie I*. Vyd. 2., upr. Liberec: Technická univerzita v Liberci. ISBN 978-80-7372-261-6.
17. KREJČÍŘ, Jaroslav a Stanislav SOJÁK, [1994]. *Dějiny české: chronologický přehled*. Ilustroval Pavel Alexander TAŤOUN. Dubicko: INFOA. ISBN 80-901005-7-0.
18. MARTÍNEK, Jiří, 2018. *Naší republice je 100 let: 1918-2018*. Ilustroval Hana VAVŘINOVÁ. Praha: Fragment. ISBN isbn978-80-253-3875-9.
19. MENCL, Vojtěch, 1990. *Křížovatky 20. století: světlo na bílá místa v nejnovějších dějinách*. Praha: Naše vojsko. ISBN 80-206-0180-5.
20. SOUKUP, Jindřich, 2015. *Zdroje a perspektivy evropských ekonomik na počátku 21. století v kontextu soudobé globalizace*. Praha: Management Press. ISBN 978-80-7261-281-9.
21. SOVA, Václav, 1978. *Životní úroveň a její plánování*. Praha: Svoboda. *Ekonomie a společnost* (Svoboda).
22. STÁVKOVÁ, J., ŽUFAN, P., BIRČIAKOVÁ, N. *Standard of living in European Union*. Business Review: Advanced Applications. United Kingdom: Cambridge Scholars Publishing, 2013, 250 p. ISBN 978-1-4438-5029-2.
23. ŠULC, Zdislav, 1960. *Životní úroveň včera, dnes a zítra*. Praha: St. nakl. polit. lit.

7.2 Internetové zdroje

1. Cárdenas Rodríguez, M., L. Dupont-Courtade and W. Oueslati (2015), “Air Pollution and Urban Structure Linkages: Evidence from European Cities”[online], *OECD Environment Working Papers*, No. 96, OECD

- Publishing, Paříž, [cit. 2024-02-05]. Dostupné z:
<https://doi.org/10.1787/5jrp6w9xlbq6-en>
2. Červenka, Ing. Jan, 2003. *Jak změřit životní úroveň?* SOCIOweb Sociologický webzin [online]. Praha, 2003(2) [cit. 2023-08-15]. Dostupné z:
http://www.socioweb.cz/upl/editorial/download/103_SOCIOweb_2_2003.pdf
 3. Česká národní banka, 2003. *Kurzový mechanismus ERM II a kurzové konvergenční kritérium* [online]. 1 [cit. 2024-01-16]. Dostupné z:
<https://www.cnb.cz/cs/menova-politika/zpravy-o-inflaci/tematicke-prilohy-a-boxy/Kurzovy-mechanismus-ERM-II-a-kurzove-konvergenzni-kriterium/>
 4. Český statistický úřad, 2023. *Inflace, míra inflace - Metodika* [online]. [cit. 2023-08-20]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/czso/kdyz_se_rekne_inflace_resp_mira_inflace
 5. ČSÚ, 2014. *Metodika -Mezinárodní klasifikace vzdělání ISCED 97* [online], [cit. 2024-02-02]. Dostupné z:
https://www.czso.cz/csu/czso/metodika_mezinarodni_klasifikace_vzdelani_isce_d_97
 6. Český statistický úřad, 2014. *Výsledky zdravotnických účtů ČR – 2000 až 2012* [online]. [cit. 2024-01-22]. Dostupné z:
<https://www.czso.cz/documents/10180/20554899/26000514k5.pdf/4d9b6ca1-5379-40cc-a19c-55c84758c19a?version=1.0>
 7. Eurostat, 2024. *Greenhouse gas emissions by source sector (source EEA)* [online]. [cit. 2024-02-09]. Dostupné z:
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/env_air_gge_custom_9780231/default/table?lang=en
 8. Evropská unie, 2024. *Fakta a čísla týkající se života v Evropské unii* [online]. [cit. 2024-01-31]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_cs
 9. Fakta o klimatu, 2024. *Emise skleníkových plynů v ČR podle sektorů* [online]. [cit. 2024-02-09]. Dostupné z: <https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-cr>
 10. Fakta o klimatu, 2024. *Emise skleníkových plynů Slovenska podle sektorů* [online]. [cit. 2024-02-09]. Dostupné z:
<https://faktaoklimatu.cz/infografiky/emise-sr>

11. FERNANDO, Jason, 2023. *Gross Domestic Product (GDP): Formula and How to Use It*. Investopedia [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/g/gdp.asp>
12. FONTINELLE, Amy, 2022. *Standard of Living vs. Quality of Life: What's the Difference?* Investopedia [online]. [cit. 2023-08-15]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/articles/financial-theory/08/standard-of-living-quality-of-life.asp>
13. FRANEK, Juraj, 2009. *Bankovní sektor na Slovensku vs. finančná hospodárska kríza*. Ministerstvo financií SR [online]. 2009, [cit. 2024-01-15]. Dostupné z: https://www.mfsr.sk/files/archiv/priloha-stranky/4791/51/2009_13_bankovy-sektor.pdf
14. Greenhill, R. a kol (2015), *Financing the future: how international public finance should fund a global social compact to eradicate extreme poverty*, Overseas Development Institute, Londýn, [online], [cit. 2024-01-15]. Dostupné z: <https://cdn.odi.org/media/documents/9594.pdf>
15. HÖHNE, Sylva. *Determinanty životní spokojenosti a materiálních životních podmínek v prvním roce pandemie covidu-19*. [online]. Fórum sociální politiky. 2022, roč. 16, č. 2, s. 9-14. ISSN 1802-5854 [cit. 2023-11-09]. Dostupné z: <https://www.rilsa.cz/2022/05/04/forum-socialni-politiky-2-2022/>.
16. KAGAN, Julia, 2023. *Life Expectancy: Meaning, Overview, FAQs*. Investopedia [online]. [cit. 2023-08-21]. Dostupné z: <https://www.investopedia.com/terms/l/lifeexpectancy.asp>
17. KUKLOVÁ, Marie a Michaela LUSTIGOVÁ, 2023. *VLIV SOCIOEKONOMICKÉHO STATUSU NA VÝSKYT DEPRESIVNÍCH SYMPTOMŮ V POPULACI ČESKA – VÝSLEDKY EHIS 2019*. Demografie, revue pro výzkum populačního vývoje [online]. Praha, **65**(2), 84-93 [cit. 2023-10-03]. ISSN 1805-2991. Dostupné z: doi: <https://doi.org/10.54694/dem.0318>
18. *Listina základních práv a svobod, 1991*. [online], [cit. 2024-01-13] Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>
19. MIKLOŠ, Ivan a kol., 2005. *Kniha reforiem : ako si Slovensko získalo medzinárodné uznanie v ekonomickej oblasti* [online]. 1. Bratislava: Trend Visual [cit. 2024-01-15]. ISBN 80-969378-0-4. Dostupné z: https://komunal.eu/images/pdf/kniha_reforiem.pdf

20. Ministerstvo zdravotnictví ČR, 2012. *Druhy zdravotní péče* [online], [cit. 2024-01-19]. Dostupné z: <https://www.mzcr.cz/druhy-zdravotni-pece/>
21. MŠMT, 2008. *Bílá kniha terciárního vzdělání* [online]. Praha [cit. 2024-02-22], Dostupné z: <https://www.msmt.cz/reforma-terciarniho-vzdelavani/bila-kniha>
22. MŠMT, 2024. *Odbor školské statistiky a analýz* [online]. [cit. 2024-02-22], Dostupné z: https://dsia.msmt.cz/vystupy/vu_vs_f2.html
23. MŽP, 2024. *Ochrana ovzduší* [online]. [cit. 2024-01-19], Dostupné z: <https://www.mzp.cz/cz/ovzdusi>
24. NÁRODNÍ BANKA SLOVENSKA, 2005. *Národný plán zavedenia eura v SR* [online], [cit. 2024-01-16] Dostupné z: https://nbs.sk.mcas.ms/img/documents/publik_nbs_euro/npzavedeniaeura2005.pdf?McasCtx=4&McasTsid=20893
25. OECD (2022), “*Adding the human dimension to the OECD fragility framework*”, OECD Development Co-operation Directorate, OECD Publishing, Paris [online], [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/dac/2022-human-dimension-fragility.pdf>
26. OECD (2023), *Built Environment through a Well-being Lens*, OECD Publishing, Paris [online], [cit. 2024-02-05]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/1b5bebf4-en>.
27. OECD (2023), *OECD How’s Life? Well-being Database Definitions and Metadata*, OECD Publishing, [online], [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/wise/oecd-well-being-database-2022-definitions.pdf>
28. OECD (2023), *COMPEDIUM of OECD well-being indicators*, OECD Publishing, OECD Better Life Initiative [online], [cit. 2024-02-07]. Dostupné z: <https://www.oecd.org/wise/oecd-well-being-database-2022-definitions.pdf>
29. OECD (2023), *Education at a Glance 2023: OECD Indicators*, OECD Publishing, Paris, [online], [cit. 2024-02-16]. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/e13bef63-en>.
30. REZKOVÁ, Miluše, 2002. *Integrace ČR do EU – aktuální postoje a názory*. Centrum pro výzkum veřejného mínění [online]. **2002**, [cit. 2024-01-17]. Dostupné z: <https://cvvm.soc.cas.cz/cz/tiskove-zpravy/politicke/mezinarodni-vztahy/173-integrace-r-do-eu-aktualni-postoje-a-nazory>

31. *Smlouva o fungování Evropské unie (konsolidované znění) (2012)*. Úřední věstník Evropské unie, C 326/109 [online], [cit. 2024-01-11] Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_2&format=PDF
32. STATdat, 2024. *Vysoké školy* [online], [cit. 2024-02-12]. Dostupné z: [http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID\(%22i0633D1C2223E478EACAB89614EC98E60%22\)&ui.name=Vysok%c3%a9%20%c5%a1koly%20%5bsv2005rs%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html#](http://statdat.statistics.sk/cognosext/cgi-bin/cognos.cgi?b_action=cognosViewer&ui.action=run&ui.object=storeID(%22i0633D1C2223E478EACAB89614EC98E60%22)&ui.name=Vysok%c3%a9%20%c5%a1koly%20%5bsv2005rs%5d&run.outputFormat=&run.prompt=true&cv.header=false&ui.backURL=%2fcognosext%2fcps4%2fportlets%2fcommon%2fclose.html#)
33. SYROVÁTKA, Miroslav, 2008. Jak (ne)měřit kvalitu života. Kritické pohledy na index lidského rozvoje. In: Mezinárodní vztahy [online]. Roč. 43, č. 1 (2008), ISSN 0323-1844. [cit. 2024-03-06]. Dostupné z: https://www.development.upol.cz/uploads/dokumenty/Syrovatka_HDI.pdf
34. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2021. *Vybrané ukazatele ekonomiky zdravotnictví v mezinárodním srovnání* [online], [cit. 2024-02-13]. Dostupné z: https://www.uzis.cz/sites/default/files/knihovna/ai_2015_07.pdf
35. Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2021. *Zdravotnická ročenka České republiky 2021* [online], [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://www.uzis.cz/res/f/008435/zdrroccz2021.pdf>
36. VLÁDA ČR, 2009. *Národní protikrizový plán vlády* [online], [cit. 2024-01-11]. Dostupné z: <https://vlada.gov.cz/assets/media-centrum/predstavujeme/narodni-protikrizovy-plan.pdf>
37. WHO (2024). *WHO remains firmly committed to the principles set out in the preamble to the Constitution* [online], [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.who.int/about/accountability/governance/constitution>

7.3 Oficiální dokument

1. Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí. In Sběrka zákonů České republiky.
2. Listina základních práv a svobod, 1991 [online], [cit. 2024-01-21]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/docs/laws/listina.html>

3. Vyhláška č. 252/2004 Sb. *Vyhláška, kterou se stanoví hygienické požadavky na pitnou a teplou vodu a četnost a rozsah kontroly pitné vody*. In: *Zákony pro lidi* [online]. [cit. 2024-02-9]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-252>

8 Seznam obrázků, tabulek, grafů a zkratk

8.1 Seznam obrázků

Obrázek č.1 - Obrázek 1: Etapy plnění ERM II

Obrázek č.2 - Výsledky programu SAS studio pro ČR

Obrázek č.3 - Výsledky programu SAS studio pro SR

8.2 Seznam tabulek

Tabulka č. 1 - Hodnoty a predikce HDI

8.3 Seznam grafů

Graf č. 1 - Vývoj HDP v Česku a na Slovensku v PPS mezi lety 2000-2022

Graf č. 2 - Míra nezaměstnanosti v České republice a na Slovensku v letech 2000-2022

Graf č. 3 -Výdaje na terciární vzdělání v letech 2008-2020

Graf č. 4 - Absolventi vysokých škol Česka a Slovenska v letech 2000-2022

Graf č. 5 - HDI index Česka a Slovenska v letech 2000-2021

Graf č. 6 - Celkové výdaje na zdravotnictví v letech 2000-2022

Graf č. 7 - Vládní výdaje na zdravotnictví v letech 2000-2022

Graf č. 8 - Soukromé výdaje na zdravotnictví v letech 2000-2022

Graf č. 9 - Celkový počet nemocničních lůžek na 1000 obyvatel v letech 2000-2021

Graf č. 10 - Vývoj střední délky života žen v letech 2000-2022

Graf č. 11 -Vývoj střední délky života mužů v letech 2000-2022

Graf č. 12 - Celkové emise skleníkových plynů v letech 2000-202

Graf č. 13 - Emise oxidu uhličitého v letech 2000-2021

Graf č. 14 - Emise oxidů síry v letech 2000-2021

8.4 Seznam použitých zkratk

ČNB	Česká národní banka
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
ERM	Exchange Rate Mechanism (Evropský mechanismus směnných kurzů)
EU	Evropská unie
HDI	Human development index (Index lidského rozvoje)
HDP	Hrubý domácí produkt
ISCED	International Standard Classification of Education
MSE	Mean squared error (střední kvadratická chyba)
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development (Organizace pro ekonomickou spolupráci a rozvoj)

PPS	Purchasing Power Standard (Parita kupní síly)
UNDP	United Nations Development Programme
WHO	World health organization
ŽP	Životní prostředí